

”Kyllä vanhempien täytyisi tietää, millä sivustoilla lapsi netissä käy”

Representaatiotutkimus lasten netinkäytön uutisoinnista
Lapin Kansassa 2012–2014.

Julia Alajärvi
Mediakasvatus
Kasvatustieteiden tiedekunta
Lapin yliopisto
Kevät 2015

TIIVISTELMÄ

Työn nimi: ”Kyllä vanhempien täytyisi tietää, millä sivustoilla lapsi netissä käy” – representaatiotutkimus lasten netinkäytön uutisoinnista Lapin Kansassa 2012–2014

Tekijä: Julia Alajärvi

Koulutusohjelma/oppiaine: Mediakasvatus

Työn laji: Pro gradu –työ X Laudaturtyö __ Lisensiaatintyö __

Sivumäärä: 79 + 3

Vuosi: 2015

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, millaisia representaatioita eli uudelleenesityksiä sanomalehden lukija saa nähtäväksi ja luettavaksi lasten netinkäytöstä. Työn lähtökohtana pidän ajatusta, jonka mukaan mediakulttuuri on keskeinen oppimisen ja arvojen omaksumisen alue. Tämän vuoksi myös uutismedialla on suuri rooli ihmisten asenteiden ja arvojen muokkaajana, ja uutisten välittämiä esityksiä on tarpeellista tutkia ja analysoida.

Etsin sanomalehtiaineistosta diskursseja, vakiintuneita puhunnan tapoja, jotka ohjaavat representaatioiden syntymistä. Tutkimuksen teoriaosuudessa avaan representaation käsitettä sekä tarkastelen lapsuuden representaatioita uutismediassa ja tutkimuksessa. Esittelen myös lyhyesti sanomalehteä tutkimuskohteena. Aineisto on kerätty vuosien 2012–2014 Lapin Kansa – lehdestä, joka on Lapin maakunnan laajalevikkisin sanomalehti. Diskurssien löytämiseen olen soveltanut Mäkilän (2007) kolmen tason representaatioanalyysia, joka pohjautuu diskurssianalyysiin ja kriittiseen diskurssintutkimukseen.

Aineistosta löytyi neljä selkeästi erottuvaa diskurssia: ulkoinen uhka, sisäinen uhka, luonnollisuus ja osallistaja. Näistä ulkoinen ja sisäinen uhka hallitsivat representaatioiden muodostamista kahden muun diskurssin ollessa sivuroolissa. Analyysin perusteella voidaan todeta, että lasten netinkäyttö näyttäytyy Lapin Kansassa uhkien hallitsemana, ja uhiksi koetaan erityisesti vanhempien tietämättömyys ja lasten mediatodellisuuden ymmärtämättömyys sekä ulkoapäin tuleva paha, jota lapset eivät ikänsä puolesta ole vielä valmiita kohtaamaan.

Avainsanat: Representaatio, diskurssianalyysi, mediakulttuuri, mediakasvatus, journalismi

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi X

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa X

TIIVISTELMÄ

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	4
2 LAPSUUDEN JA LASTEN MEDIASUHTEEN REPRESENTAATIOIT.....	6
2.1 Representaatio.....	6
2.2 Lapsuus.....	9
2.3 Lasten representaatiot uutisissa ja sanomalehdissä.....	11
2.4 Lasten representaatiot tutkimuksissa.....	18
3 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA AINEISTO.....	23
3.1 Tutkimuskysymykset.....	23
3.2 Aineisto.....	24
3.3 Sanomalehti tutkimuskohteena.....	25
4 DISKURSSIANALYYSI TEORIANA JA MENETELMÄNÄ.....	29
4.1 Diskurssianalyysin teoreettiset lähtökohdat.....	29
4.2 Diskurssianalyysi menetelmänä – kolmen tason representaatioanalyysi.....	32
5 LASTEN NETINKÄYTTÖ SANOMALEHDEN REPRESENTAATIOISSA	37
5.1 Ulkoisen uhan diskurssi.....	38
5.2 Sisäisen uhan diskurssi.....	42
5.3 Luonnollisuus-diskurssi.....	47
5.4 Osallistaja-diskurssi	51
5.5 Kuvat lasten netinkäytön uutisoinnissa.....	53
5.6 Ketkä puhuvat lasten netinkäytöstä?.....	59
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	62
6.1 Yhteenvetoa – uhka tulee yhä useammin sisältä.....	62
6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	69
6.3 Ajatuksia jatkotutkimuksiin.....	70

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Ruuhkabussissa kuultu keskustelu: “Luitko sen Hesarin artikkelin, jossa 9-vuotias tyttö oli haksahduttanut jonkun melkein 50-vuotiaan miehen ehdotuksiin nettikeskustelussa?” “En, mutta pitäisi varmaan lukea se. Ostettiin juuri meidän 8-vuotiaalle uudet puhelimet ja pitäisi jutella niiden kanssa vähän pelisäännöistä.”

Media puhuu meistä ja me puhumme mediasta. Mediaa kuluttava henkilö myös suodattaa osan mediavälineissä käytävästä keskustelusta omaksi todellisuudekseen. Sillä mitä lehdestä luemme tai televisio-uutisista näemme, on iso rooli käsitystemme ja arvojemme muokkautumisessa. Medialla ja etenkin journalismilla on siis paljon valtaa.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen, millaista puhetta lasten netinkäytöstä esiintyy sanomalehdessä. Yksikään uutisjuttu ei kerro totuutta aiheestaan, vaan jokainen juttu ja sen osat ovat omia representaatioitaan lapsuudesta, lapsista ja heidän suhteestaan mediaan. Representaatioita tarkastelen diskurssianalyysin teorian ja menetelmien avulla ja selvitän, millaisia diskursseja eli puhunnan tapoja ja käytäntöjä uutisteksteistä ja -kuvista löytyy. Diskurssit ovat olennainen osa representaatioiden tutkimisessa, sillä ne ohjaavat representaatioiden syntyä. Diskurssien esittelyn yhteydessä tarkastelen myös sitä, millaisilla kielellisillä valinnoilla diskursseja pidetään yllä ja uusinnetaan. Pohdin myös, ovatko löytämäni tulokset linjassa alaan liittyvän tutkimuksen kanssa.

Aineistona käytän Lapin Kansa –lehden lapsiin ja netinkäyttöön liittyviä uutisia vuosilta 2012–2014. Lehtitekstejä ja juttukokonaisuuksia on aineistossa yhteensä 33 kappaletta. Tutkimuksessani ”lapsi” tarkoittaa kaikkia alle 18-vuotiaita henkilöitä Unicefin lapsen oikeuksien sopimuksen määrittelyn mukaan. Puhuessani ”lapsista ja nuorista” viittaan laajempaan lapsuuden käsitteeseen. Netinkäytöllä viittaan kaikkeen sellaiseen toimintaan, jossa lapsi on aktiivisena toimijana yhteydessä internetiin jollakin laitteella tai sovelluksella. Esimerkiksi juttu, jossa puhutaan pelaamisesta, mutta jossa lapsi ei ole yhteydessä alustoihin tai toisiin pelaajiin netin kautta, ei sisällä netinkäyttöä.

Tutkimuksen aihe on tärkeä, koska internet on olennainen osa nykylasten arkea ja toimintaa, ja toisaalta medially on valtaa muokata sen kuluttajien asenteita, käsityksiä ja arvoja sisältöjensä ja toimintatapojensa kautta. Lasten ja internetin suhdetta on tutkittu kotimaassa ja kansainvälisesti hyvin laajasti ja useista eri näkökulmista, mutta representaatiotutkimus on ollut vielä vähäistä. Tarkastelin aikanaan kandidaatin työssäni (Alajärvi 2011) lasten näkyvyyttä ja heidän uutisointiinsa liittyviä käytänteitä kahden televisiokanavan pääuutislähetyksissä (YLE & MTV3). Keskeisten johtopäätösten mukaan lapsista uutisoidaan etenkin silloin, kun heistä ollaan huolissaan. Tavallisia aiheita olivat myös lapsia koskevien päätösten uutisointi etenkin kasvatukseen ja koulutukseen liittyen. Yksi tutkimustuloksista oli, että lapset ovat uutisten subjekteja todella harvoin: kaikista aineiston uutisista lapsiaiheisia oli vain noin joka kymmenes.

Tutkimuksen aihe ankkuroituu mediakasvatuksen ja mediatutkimuksen välimaastoon. Mediatutkimus viittaa karkeasti jaettuna kolmeen erilaiseen tutkimussuuntaan: suoraan medioihin tai niiden käytäntöihin liittyvään tutkimukseen, mediamuotoja tai niiden käyttöä ehdollistavien seikkojen tutkimukseen tai medioiden ja sen käytön vaikutusten tutkimiseen. Kohteena ovat median välittämät sosiaaliset suhteet ja median mahdollistamat ja välittämät kokemukset, median taloudelliset rakenteet ja median käyttö kansalaistoiminnan välineenä. (Nieminen & Sihvonen 2001, 10–11.) Mediakasvatuksessa puolestaan ollaan kiinnostuneita etenkin lasten ja nuorten mediasuhteista sekä erilaisista representaatioista, joita media tuottaa.

Tarkastelen aluksi representaation ja lapsuuden käsitteitä sekä esittelen lasten median käytön uutisoinnista löytyvää aikaisempaa tutkimusta. Esittelen laajemmin myös moraalipaniikin käsitettä, joka viittaa uuteen teknologiaan liittyvään muutosvastarintaan. Tutkimuskysymysten ja aineiston esittelyn jälkeen tarkastelen diskurssianalyysia sekä teorian ja analyysimenetelmänä. Samassa kappaleessa käyn läpi aineistoon soveltamani analyysitavan. Tulos-kappaleen olen jakanut löytämieni diskurssien sekä muiden tutkimuskysymysten mukaan. Tutkimuksen päättävässä kappaleessa teen yhteenvedon tuloksista ja pohdin tutkimuksen luotettavuutta sekä tutkimuksen teon aikana heränneitä jatkotutkimusaiheita.

2 LAPSUUDEN JA LASTEN MEDIASUHTEIDEN REPRESENTAATIOT

Tämän tutkimuksen keskiössä on erilaisten sanomalehtijuttujen tarkastelu ja niiden välittämien mielikuvien ja näkökulmien analysointi. Aineistossa yksittäiset sanomalehtijutut ja niiden osat (esim. kuvat) muodostavat representaation sekä käsillä olevasta tilanteesta että käsiteltävästä aiheesta. Niitä voi kutsua mediaesityksiksi. Mediaesitysten rakentaminen on aina valintojen tulosta ja sitä säätelevät tietyt kulttuuriset ehdot. Esityksellä on myös yhteiskunnallisia seurauksia. Koska samassa kulttuuripiirissä ovat ihmiset jakavat merkityksiä eli suurin piirtein tietävät, mitä toinen viestillään tarkoittaa, representaatiot toimivat mielikuvien vakiinnuttajina ja samalla tuottavat meille tietoa esittämistään asioista. (Seppänen & Väliverronen 2013, 97–100.)

2.1 Representaatio

Kun puhutaan jonkin poissaolevan esittämisestä, puhutaan representaatiosta. Representoiminen voi olla fyysistä representoimista (eduskunta representoi kansaa) tai symbolista ja kuvaavaa. Silloin puhutaan ”jonkin esittämisestä jonkinlaisena”. Sana representaatio viittaa sekä itse prosessiin että sen aikana syntyvään lopputulokseen. (Knuuttila & Lehtinen 2010, 7; Lehtonen 2000, 44; Mäkilä 2007, 142; Nieminen & Pantti 2004, 125; Seppänen & Väliverronen 2013, 97.) Keraämäni aineisto ei siis edusta sellaisenaan minkäänlaista todellisuutta, vaan se on kokoelma representaatioita.

Representaation käsitteen ymmärtääkseen pitää palata ajatukseen kielestä. Hallin (1997) mukaan kieli on media, jonka avulla me järjeistämme asioita, luomme merkityksiä ja vaihdamme niitä. Merkityksiä ymmärtääksemme, meillä täytyy olla yhteinen kieli. Miten kieli siis muodostaa merkityksiä? Hall vastaa: ”Kieli voi muodostaa merkityksiä, koska se toimii representationaalisen järjestelmänä. Kielessä käytämme merkkejä ja symboleja – esimerkiksi ääniä, kirjoitettuja sanoja, nuotteja - vastaamaan tai representoimaan käsitteitä, ideoita ja tunteita, jotka haluamme välittää toiselle ihmiselle.” (Hall 1997, 1.) Kieli on siis merkityksenantamisen väline. Samalla tavalla kuin nuotti representoi esimerkiksi pianolla soitettavaa äännettä, valokuva representoi linssien ja erilaisten vaiheiden kautta kuvaruudulle tai paperille päästyään todellisuutta, jota kamera

juuri kuvan ottamishetkellä tallensi. Samalla tavalla ajateltuna, paljon laajemmassa mitakaavassa tosin, sanomalehteen sijoitettu uutisjuttu representoi toimittajan, kuvaajan ja taittajan luomaa näkemystä ”jostakin jonkinlaisena”. (Hall 1997, 5; Mäkilä 2007, 139; Seppänen & Väliverronen 2013, 97–98.)

Tiedotusvälineiden tuotoksia tutkittaessa on aina kysymys representaatioiden arvioinnista ja vertailusta. Silloin punnitaan, mitä niihin sisältyy ja mitä jää ulkopuolelle, mitä asetetaan ensisijaiseksi ja mitä toissijaiseksi. Representaatioilta myös kysytään, mistä ne ovat peräisin ja mitkä tekijät tai intressit vaikuttavat niiden esitystapoihin ja muotoiluihin. Kun toimittaja muokkaa ja jäsentää maailmaa ammattinsa määrittämällä vakiintuneilla tavoilla, puhutaan kehystämisestä. Nopeatahtista uutistyötä tehdessään toimittaja turvautuu oppimiinsa rutiineihin, jotka puolestaan muodostuvat kehyksiksi, joiden kautta asioita rajataan ja kerrotaan yleisölle. Rutiinit ovat toimittajalle eduksi työn suoriutumisen kannalta, mutta uutisten vastaanottajalle ne voivat näkyä kaavamaisina puhe- ja kerrontatapoina. Kehystäminen on myös yksi osoitus siitä vallasta, jota media käyttää määritellessään julkisuuteen pääseviä puheenaiheita ja puhetapoja. (Fairclough 1995, 66; Seppänen & Väliverronen 2013, 97–100.)

Niemisen ja Pantin (2004, 124) mukaan representaatiotutkimus perustuu siihen ajatukseen, että medialla on valtaa näkemyksiimme maailmasta ja median luomat representatiot vaikuttavat ihmisten asemaan ja heidän välisiinsä suhteisiin yhteiskunnassa. Ihmiset saavat kuvan toisista ihmisistä ja asioiden tilasta useimmiten representaatioiden kautta, joten niiden valta on merkittävä. Fairclough puolestaan muistuttaa, että totuuteen päästään käsiksi vain sen representaatioiden kautta. Hänen mukaansa tiedotusvälineiden asema on keskeinen sosiokulttuurisissa muutoksissa, ja niiden vaikutusvallan luonne on nimenomaan kielellinen. Ne vaikuttavat tiedon lisäksi arvoihin ja uskomuksiimme, sosiaalisiin identiteetteihimme ja muokkaavat identiteettejämme. Ne tekevät asioista merkityksellisiä tavalla, jolla ne esittävät asioita. (Fairclough 1995, 10–11.)

Representaatiot mediakulttuurissa – median kasvattava rooli

Suoranta (2003, 9–10) kutsuu mediakulttuuriksi aikakautta, jota parhaillaan elämme. Rinnakkaisia termejä ajallemme voisi olla myös teknokulttuuri, elämyskulttuuri tai ku-

lutuskulttuuri. Hänen mukaansa mediakulttuuri on keskeinen oppimisen ja toiminnan ympäristö myös lapsille ja nuorille. Aikaisempien sukupolvien vaalimat kasvatusinstitutiot, eli koti ja koulu muuttavat merkitystään ja ovat saaneet rinnalleen muitakin vahvoja tahoja kulttuuriperinnön ja tiedon välittäjinä. Suorannan mukaan kasvatus on laajentunut perinteisiltä alueilta mediakulttuurin alueelle.

Mediakulttuurin tuottamat representaatiot muokkaavat vallitsevia käsityksiämme maailmasta: millaista on olla menestyjä tai epäonnistuja, entä millainen on lapsi ja millainen aikuinen, mikä on terveellistä ja mikä vahingoittavaa. Mediakulttuuri vaikuttaa myös perimmäisiin arvoihimme: mitä pidetään hyvänä ja mitä pahana, myönteisenä tai kielteisenä. Mediakulttuuri on mukana luomassa ihmisille identiteettejä ja myös tuottamassa uudenlaista maailmanlaajuista kulttuuria. (Kellner 1998, 9; Nyyssölä 2008, 13.)

Mediakulttuuri on keskeinen oppimisen ja toiminnan ympäristö 2000-luvun ihmisen elämässä. Kulttuurimme on niin voimakkaasti medioitunut, että harvoja asioita enää opitaan ja omaksutaan pelkästään ilman medioiden apua: suurin osa tiedosta ja viihdykkeistä suodattuu jonkin tai useamman mediavälineen kautta. (Herkman 2007, 39; Suoranta 2003, 9; Aittola & Suoranta 2001, 21–22.)

Kun tarkastellaan median roolia kasvattajana sekä arvojen ja asenteiden muokkaajana, puhutaan myös median vaikutuksista. 1900-luvun alussa uskottiin, että uudet viestintävälineet lisäisivät tasa-arvoa ja demokratiaa yhteiskunnassa. Myöhemmin tuota ajatusta on kritisoitu ja päädytty tuloksiin, joiden mukaan median vaikutukset voivat pahimmillaan olla juuri päinvastaiset: median kautta välittyvä kuva todellisuudesta kaventaa, rajaa ja yksipuolistaa monia asioita ja ilmiöitä. Lisäksi yleistyi ajattelu, jonka mukaan media vaikuttaa ihmisiin suoraan, syy-seurasuhteen tapaan. Esimerkiksi elokuvaa katsomalla omaksuttiin elokuvan välittämiä tapoja ja malleja. (Varis 2002, 383; Nieminen & Pantti 2004, 69.)

Median rooli arvojen muokkaajana koskee myös niin sanottua viihteellistä mediaa. Leistynan ja Alpernin (2009) mukaan postmodernin teknologian aikakaudella, jolloin ihmiset ovat jatkuvasti median viestien ympäröimiä ja kyllästämiä, valtaa pitävä (media)eliitti on huolellisesti monopolisoinut tiedon tuotannon ja jakamisen itselleen. He

näkevät, että koululaitos ja media ovat eräänlaisia tiedonmuodostuksen ja historian muokkaamisen toimipaikkoja vaikuttaen siihen, miten ihmiset tiedostavat maailman. Tutkijat nostavat esille erityisesti viihdeohjelmien pedagogiset vaikutukset: vaikka ohjelmien tuottajat ja kehittäjät vakuuttelisivat television olevan vain viihtymiseen tarkoitettu media, tv-ohjelmien tarjoamat representaatiot ovat tutkijoiden mukaan oleellisesti vaikuttaneet katsojien käsityksiin maailmasta. Viihdeohjelmien vaikuttavuuden yksi vahvuus piilee juuri siinä, että katsojat ovat asennoituneet televisioon puhtaasti viihteenä, eikä sen vaikutuksia ja valtaa tarvitse ottaa vakavasti. (Leistyna & Alpern 2009, 501.)

2.2 Lapsuus

Unicefin Lapsen oikeuksien sopimuksen (1989) mukaan jokainen alle 18-vuotias on lapsi, ellei täysi-ikäisyyttä saavuteta lapseen soveltuvien lakien mukaan jo aikaisemmin (Unicef 2013). Käsitteen ”lapsuus” määritelmä on sen sijaan monimutkaisempi. Lapsuus on ennen kaikkea *sosiaalinen konstruktio*, instituutio, joka mahdollistaa ihmisen varhaisten elinvuosien tarkastelun ja tulkinnan. Lapsuus ei ole ”luonnollinen tila”, vaan jatkuvan neuvottelun tulosta ja kauttaaltaan kulttuurin ja ajattelun tuotetta. Lapsuutta ei voida myöskään irrottaa muista sosiaalisista muuttujista, kuten etnisyydestä, sukupuolesta ja luokasta. Lapsuuden tulkinta vaihtelee hyvin paljon näiden muuttujien mukaan. (James & Prout 1999, 1–4; Karlsson 2012, 18; Vänskä 2012, 29, 37; Buckingham 2008, 232; 2002, 6–7.)

Yksi sosiaalisen konstruktionismin ontologinen perusajatus on, että totuutena esitetyt asiat vaihtelevat ja muuttuvat, eikä objektiivista tietoa ole olemassa. Sosiaalisen konstruktionismin kriittinen katse pyrkii tarkastelemaan tietoa historiallisesti ja kontekstissaan ja korostaa, että sekä maailma että ihmiset ovat sosiaalisten prosessien tuloksia. Myöskään lapsuudesta ei voida rakentaa objektiivista kuvaa, vaan kukin tutkija liittää kirjoittamaansa tai puhumaansa tekstiin omia käsityksiään ja konnotaatioitaan. (Karlsson 2012, 18; Vänskä 2012, 37–38.)

1600–ja 1700–lukujen taitteessa, eli valistuksen aikakaudella, lapsuutta alettiin tarkastella aikaisempaa suuremmalla mielenkiinnolla. Lapsuutta ei nähty enää pelkästään

aikuisuuteen matkalla olevana ”raakileena”, vaan arvokkaana vaiheena ihmisen kehityksessä. Lapsuuden systemaattisen tutkimisen katsotaan alkaneen varsinaisesti Darwinin evoluutioteoriasta, jossa hän tavoitteli lapsen kehityksen ymmärrystä. Darwinin 1800-luvulla innoittamaa biologista intressiä seurasi seuraavalla vuosisadalla lääketieteellinen ja psykologinen kiinnostus lapsuuteen. Lapsuutta sosiaalisena konstruktiona alettiin tarkastella 1900-luvun jälkipuoliskolla. 1990-luvun alussa ajatus lapsuudesta jatkuvasti neuvotteluiden kautta muodostuvana ja representaatioiden välityksellä näkyvänä käsityksenä vakiintui ja koulukuntaa kutsuttiin *uudeksi lapsuuden tutkimukseksi*. Uusi, lapsilähtöinen lähestymistapa näkee lapset myös aktiivisina osallistujina ja merkitysten tuottajina. (Prout 2008, 21–22; James & Prout 1999, Karlsson 2012, 21; Vänskä 2012, 29–32, 36.)

Toimijuuden tunnustamisen lisäksi toinen uuden lapsitutkimuksen keskeisimmistä saavutuksista on lapsuuden ja lapsen käsitteiden erottaminen toisistaan. Vaikka ihminen jättää lapsuuden tiettyssä iässä taakseen, ei lapsuus kuitenkaan katoa. Lapsuus nähdään siis tilana, jonne synnyttään ja joka jossain vaiheessa jätetään taakse. Samaan aikaan uusi sukupolvi ihmisiä siirtyy lapsuuden tilaan. Näin ajateltuna lapsuuden määritelmä on päinvastainen kehityspsykologiselle periodiajattelulle, jossa lapsuudella on selkeä alku ja loppu. Yksi uuden lapsitutkimuksen tunnuspiirteitä onkin, että lapsuutta ei määritellä biologisen iän kautta. (Vänskä 2012, 33–34.)

Ikä kuitenkin nousee helposti esille määrittäessä ja tutkimustyön kannalta onkin tärkeää, että tulosten kirjaaja ja tulkitsija ovat perillä käsitteistä. Lapsiin liittyvä tutkimus keskittyy yleensä alakouluikäisten ja sitä nuorempien lasten tutkimiseen kun taas sitä vanhempien lasten tutkiminen kuuluu nuoruudentutkimuksen piiriin. (Karlsson 2012, 18.) Tässä tutkimuksessa lapsia ovat kaikki alle 18-vuotiaat, eli käytän termiä ”lapsi” sen laajemmassa merkityksessä kattaen myös lapsuuden nuoruusvuodet. Perustelen valintaani sillä, että uutisjutuissa lapsen ikää ei useinkaan määritellä tarkasti ja lapsuuden ja nuoruuden termejä käytetään jutuissa välillä rinnakkain ja välillä päällekkäin. Lisäksi kiinnostukseni ei kohdistu vain alakoululaisiin tai sitä nuorempiin lapsiin vaan laajemmin sen ikäryhmän käsittelemiseen, jonka katsotaan olevan juridisesti ja moraalisesti aikuisten huolenpidon ja vastuun alla. Puhuessani lapsista ja nuorista, viitataan yläkäsitteeseen ”lapset”, joka kattaa kaikki alle 18-vuotiaat.

Martsolan ja Mäkelä-Rönnholmin (2006, 25–26) mukaan raja lapsuuden ja aikuisuuden välillä on jatkuvasti hämärtynyt ja se näyttää lopulta katoavan kokonaan. Heidän mielestään lapsuus ei ole enää muodissa, vaan lapsia pusketaan jatkuvasti aikaisemmin kohti aikuisuutta ja heidän oletetaan tekevän entistä aikaisemmassa vaiheessa itseensä kohdistuvia päätöksiä, joista aikaisemmin vastuussa olivat pelkästään aikuiset.

Tutkijan on kuitenkin hyvä pitää mielessä, että etenkin arkiajattelussa lapsuutta pidetään edelleen kehitysvaiheena, jolloin ihminen on puhtaimmillaan yhteydessä ”todelliseen maailmaan” vastakohtana rakennetulle ja tulkitulle maailmalle. Lapsuus nähdään tällöin aikuisuuden vastakohtana ja lasta suojeltavana kohteena aikuisten turmiolliselta ja rappeutuneelta maailmalta. (Vänskä 2012, 29.) Tämä ajatus on tärkeää huomioida tarkasteltaessa esimerkiksi sanomalehtiaineistoa: jos sanomalehtikirjoitukset edustavat pääasiassa arkiajattelua, ei lapsuutta nähdä niinkään neuvoteltuna ja muuttuvana tilana, vaan esimerkiksi alttiutena aikuisten maailman vaaroille.

Lisäksi tulee kiinnittää huomiota kahteen erilaiseen tapaan hahmottaa representaatioiden synty. Toisaalta on diskursseja (representaatioita ohjaavia puhetapoja) lapsuudesta, joita tuottavat aikuiset pääasiassa aikuisille. Näitä ovat niin kirjallisuuden, television, tutkimuksen kuin uutismedianakin tuotteet. Toinen tapa katsoa asiaa ovat aikuisten tuottamat diskurssit lapsille, kuten lastenkirjallisuus ja lastenelokuvat. Muun muassa tämän jaotteen avulla lasten maailmaa erotetaan aikuisten maailmasta. (Buckingham 2000, 8.) Tässä tutkimuksessa representaatiot ovat aikuisten luomia ja pääasiassa ne ovat myös suunnattu aikuiselle yleisölle.

2.3 Lasten representaatiot uutisissa ja sanomalehdissä

Halosen (1999, 16) mukaan uutiset ovat sosiaalisesti, yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti merkittävä keskustelun areena. Ihmiset seuraavat uutisia muun muassa tyydyttääkseen yleisinhimillistä fakthanluaan, kurkistaakseen muiden ihmisten elämään, hallitakseen omaa ympäristöään sekä ollakseen kunnollisia kansalaisia. Kilpailu markkinaosuuksista eri mediavälineiden kesken on tuonut sanomalehtiuutisiin televisioformaattista tutun

sensaatiohakuisen sävyn korostamalla etenkin rikosuutisia ja skandaaleja. Pahojen uutisten ja pelon diskurssin suosio uutisgenressä näkyy myös lapsiuutisoinnissa: lapset esitetään usein joko haavoittuvaisina uhreina tai pahantekijöinä. Mediapaniikit ovat seurausta toisaalta uuden median ja lapsuuden ympärillä vellovista moraalipaniikeista, ja toisaalta vallalla olevista uutisarvoista, jotka ohjaavat uutisten valintaa ja muokkaamista. (Ponte, Bauwens & Mascheroni 2009, 5.) Stroverin mukaan median kiinnostus moraalipaniikkien esittämiseen on kasvanut sitä mukaa, kun lehtien levikit ovat lähteneet laskuun kuluvan vuosisadan aikana (Strover 2013, 135).

Lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä on viime vuosina muodostunut yksi uutisten pääaihe samalla kun aikuisiin kohdistuvien raiskausten uutisointi on vähentynyt. Greer (2007, 41) huomauttaa, että uutiset näyttävät kuitenkin keskittyvän vain tietyn tyyppisten hyväksikäyttötapausten kuvaamiseen: uhrin tai uhrien tulee olla hyvin nuoria ja hyväksikäyttäjä on joko lähipiirin ulkopuolelta tuleva, auktoriteetti (valmentaja, opettaja) tai netissä lapsia vaaniva pedofiili. Todellisuudessa suurin osa lasten seksuaalisista hyväksikäytöistä tapahtuu lapsen lähipiirissä ja tämän kotona, mutta tästä valtaviirran uutiset eivät juurikaan puhu. Vaikka ihmiset jollain tasolla olisivatkin tietoisia siitä, missä seksuaalisen hyväksikäytön suurin vaaranpaikka on, heidän on usein helpompaa syyttää tuntematonta uhkaa, joka kodin näennäisen turvan sijaan vaanii kaduilla ja etenkin internetin keskustelupalsoilla. Greer muistuttaa, että vallalla oleva uutisointi antaa lapsuudesta väärää kuvaa ja vääristää yhteiskunnassa käytävää keskustelua seksuaalisesta väkivallasta. Pahimmillaan estetään lasten suojeleminen siellä, missä apua eniten tarvitaan.

Olsenin ja Rampaulin (2013, 23–28) katsaus tutkimuksiin, joita on tehty lasten ja lapsuuden representoinneista uutismediassa, kertoo hyvin yhteneväistä tarinaa lapsista viatomuudestaan passiivisesti taistelevina uhreina. Lapsi on ”täydellinen uhri”, joka nousee uutisotsikoihin etenkin rikosten, sairauksien ja köyhyyden teemoista.

Mediassa kiertävät kuvaukset lapsista paljastavat syvälle juurtuneen kaksiarvoisuuden lapsuuden luonteesta ja myös itse lapsista. Toisaalta lapset ovat kulutusyhteiskunnalle tärkeä ja houkutteleva kohderyhmä, toisaalta poliittiset päättäjät näkevät lapset moraalillisille vaaroille alttiina ryhmänä, jota pitää suojella ja kontrolloida. Ponte työryhmi-

neen tutki lasten esittämistä portugalilaisessa *Diario de Noticias*- sanomalehdessä (DN) pitkittäistutkimuksena vuosilta 1970–2000. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten lasten ja lapsuuden esittäminen valtaviirran mediassa on muuttunut Portugalissa vuosikymmenten aikana ja millä tavoilla lasten ja lapsuuden representaatioita tuotetaan. Tutkimuksen kohteina olleiden vuosikymmenten aikana Portugalissa on tapahtunut suuria muutoksia: vuonna 1974 tapahtuneen sotilasvallankaappauksen jälkeen maa demokratisoitui pitkän diktatuurikauden jälkeen, ja vuonna 1986 Portugali liittyi Euroopan unioniin. Elintaso ja lasten asema parantui huomattavasti suurten muutosten vuosikymmeninä, vaikka Portugali on edelleen Euroopan mittakaavassa monella alueella ns. kehittyvä, esi-moderni maa. (Ponte 2007, 743.)

Tutkimuksessa selvisi, että aineiston alkupuolella (1970 – 75) lapset esitettiin lähinnä viattomina, heitteille jätettyinä ja rikosten ja onnettomuuksien uhreina sekä avun ja huolenpidon tarvitsijoina. Seuraavalla vuosikymmenellä, jolloin DN oli siirtynyt yksityisestä valtion omistukseen, koulutus, terveys ja hyvinvointi nousivat pääteemoiksi lapsiaiheisissa uutisissa. Aiheet tulivat esille yleensä jonkin virallisen tahon päätöksissä tai aikomusten julistuksissa sekä onnettomuuksien tai muiden dramaattisten tapahtumien uutisoinneissa. 1990-luvulla sanomalehden siirryttyä yksityiseen omistukseen lukijat nähtiin entistä enemmän kuluttajina ja lehden sisältö muuttui yhteiskunnallisten aiheiden uutisoinnin kustannuksella lifestyle –uutisoinnin suuntaan. Erityisesti lasten ja nuorten rikollisuus nousi ja vakiintui uutisaiheiden joukkoon kasvatuksen ja lasten hyvinvoinnin ollessa edelleen kärkiaiheita. Portugalilaisessa vertailulehdessä uutisaiheiden ja esittämistapojen huomattiin olevan hyvin samanlaisia. (Ponte 2007, 745–748.)

Myös muita eurooppalaisia lehtiä vertailtaessa huomattiin, että kasvatus ja koulutus oli aiheista eniten esillä, toinen kaikissa lehdissä esiintynyt aihe oli lapset sodan uhreina. Yhteistä kaikille tutkimuksen sanomalehdille oli, että lapsiaiheisissa uutisissa lapset jätetään otsikoiden ulkopuolelle. Kun lapset esiintyivät otsikoissa, he olivat yleensä passiivisia kohteita, jotka olivat ulkopuolisten tekojen kohteita. Kaiken kaikkiaan tutkimuksesta löytyi kaksi aihealuetta, jotka erityisesti kiinnostivat mediaa: koulutus ja sen sisältöön liittyvät kysymykset sekä rikollisuus ja lapset rikosentekijöinä. Vaikka lapsiaiheisten uutisten määrä nousi tutkimusvuosien edetessä, lasten oma ääni ei päässyt esille uutisjutuissa. (Ponte 2007, 749–752.)

Yoon (2006) tutki eteläkorealaisten nuorten (13–18-vuotiaat) representaatioita matkapuhelinten käyttäjinä eteläkorealaisessa mediassa, markkinoilla ja valtion dokumenteissa vuosina 1997 – 2002. Aineistoa analysoitiin kriittistä diskurssianalyysiä apuna käyttäen. Tutkijan lähtöoletuksena olivat aikaisemmista tutkimuksista saadut käsitykset kahdesta hegemonisesta representaatiosta: toisaalta nuorilla nähdään olevan luonnollinen taipumus uuden teknologian käyttöönottoon ja he ovat ikään kuin uuden mediateknologian pioneerikäyttäjiä, toisaalta lapsuuden katsotaan olevan kriisissä nykyisessä teknologisvälikiteisessä ympäristössä. (Yoon 2006, 753–756; ks. myös Postman 1985.)

Media, tässä tapauksessa valtakunnalliset sanomalehdet, ilmaisivat aineiston mukaan suurta huolta nuorten matkapuhelinten käytöstä. Lehdissä myös painotettiin matkapuhelinten taloudellisia vaikutuksia esittämällä nuoret epäsovinnaisina puhelinten käyttäjinä, jotka tuhlasivat matkapuhelimillaan. Nuoret nähtiin toisaalta teknisesti taitavina, mutta toisaalta myös epäloogisina ja heiltä puuttui selvästi aikuisten tunne-elämän taitoja. Nämä oletukset ovat johtaneet vaatimuksiin moraalisesta kasvatuksesta ja säädöksistä, jotka suojelevat lapsia ja nuoria nykyisessä mediateknologisessa ympäristössä, eikä ajatukselta nuorten rohkaisemisesta vastuullisemmiksi ja aktiivisemmiksi kuluttajiksi näy jälkeä. (Yoon 2006, 766–767.)

Vaikka molemmat tutkimukset ovat aineistonkeruun ajankohdaltaan yli 10 vuotta vanhoja, ne ovat aiheiltaan ja menetelmiltään yhteneväisiä omien tutkimuskysymysten kanssa. Portugalilaistutkimus kertoo toisaalta historiallisten tapahtumien vaikutuksesta yhteiskunnan sosiaalisin rakenteisiin ja arvoihin, mutta myös lehden omistussuhteiden merkityksestä uutisten sisältöihin. Tutkimuksen historiallinen ajankohta on sellainen, että lasten ja netin suhdetta ei vielä päästä tarkastelemaan uutisten valossa.

Moraalipaniikeista mediapaniikkiin

Lapsuus ja massamedia ovat kietoutuneet historiallisesti yhteen. Molemmat institutionalisoiutuivat 1900-luvulla ja väitteiden mukaan molemmista aiheutuu ongelmia, joita varten pitää kehittää sääntelyelimiä. Historiallisesti tarkasteltuna näyttää siltä, että aina uuden mediavälineen tultua ihmisten saataville, huoli etenkin lapsiin kohdistuvista vai-

kuutuksista nousee merkittäväksi julkisen keskustelun aiheeksi. Uhkakuvat ovat vaihdelleet välineiden ja ajan myötä, mutta levottomuus lasten ja median välisestä suhteesta on säilynyt. 2000-luvun yhteiskunnassa keskeinen huolta aiheuttava mediaväline on internet. Sen keskeisimmiksi riskeiksi on nähty joutuminen alttiiksi pornografialle ja pedofiileille. (Crithter 2008, 91; Nieminen & Pantti 2004, 69.)

Kun jokin ”asiantila, tapahtuma, ihminen tai ihmisryhmä tunnustetaan uhaksi yhteiskunnallisille arvoille ja edulle”, ja kun ilmiö stereotypoidaan mediassa, yleensä lehdistössä, puhutaan moraalisisista paniikeista. Puheenvuoron saavat tällöin etenkin pahan yläpuolelle asettuvat moraalinvartijat ja asiantuntijat, jotka osoittavat ilmiön haittavaikutukset ja laittavat liikkeelle korjaavat käytännöt. Ensimmäisen kerran moraalisisesta paniikista tiedellisessä kontekstissa puhui Marshall McLuhan vuonna 1964, joka viittasi termillä mediavälineiden synnyttämään julkiseen, huolien värittämään keskusteluun. Hänen mukaansa länsimaiset arvot ovat muodostuneet pitkälti kirjoitetun sanan aikana, ja joidenkin tahojen mielestä uudet mediavälineet uhkaavat tätä aakkosilla ylläpidettävää kirjallista teknologiaa. Jo 1960-luvulla mediat kuten puhelin, radio ja televisio olivat lähtemättömästi vaikuttaneet arvoihimme, ja tätä kysymystä ”jotkut aikamme korkeasti kirjallisesti sivistyneet ihmiset eivät kykene tarkastelemaan menemättä moraaliseen paniikkiin”. (Crithter 2008, 100; McLuhan 2001, 89; ks. myös Kupiainen & Sintonen 2009, 11.)

Ensimmäinen varsinainen huoli median vaikutuksista lapseen koettiin liikkuvan kuvan ja elokuvateattereiden kaupallistuttua. Vuoteen 1915 mennessä elokuva oli kansainvälisesti suosituin viihdeteollisuuden muoto. Elokuvia moraalittomana ja turmiollisena ajanvietteenä pitivät etenkin uskonnolliset yhteisöt ja vaikuttajat. Elokuviin pääsyä aloitettiin rajoittamaan jo 1910-luvulla, ja muutamassa vuosikymmenessä ikärajat olivat enemmän sääntö kuin poikkeus länsimaisissa elokuvateattereissa. (Crithter 2008, 92–93; Nieminen & Pantti 2004, 69.)

Samaan aikaan elokuvien kanssa suosiota kasvattivat lastenkirjallisuuteen kuuluvat sarjakuvat, jotka oli suunnattu sekä keskiluokan että työväestön lapsille ja nuorille. Vuosisadan puolivälissä yleistyneet supersankari-sarjakuvat huolestuttivat etenkin yhdysvaltalaisia lastenpsykiatreja, jotka kritisoivat sarjakuvien suhdetta väkivaltaan ja sen rooliin

ongelmien ratkaisijana. Arveluttavien sisältöjen lisäksi (esimerkiksi homoseksuaalisuus, sadomasokismi) huolissaan oltiin myös sarjakuvien voimasta imaista lapset sisälle fantasiamaailmaan. Myöskään sarjakuvat eivät säästyneet sensuurilta. (Crither 2008, 95–96.)

Välittömästi television yleistyttyä yhdysvaltalaisissa ja brittiläisissä kodeissa, arvostelijat nostivat esiin television haitat lapsille: aggressiivista käytöstä, passivoitumista, silmäongelmia, epäsosiaalisuutta ja kehittävämpien harrastusten hylkäämistä. Myöhemmin huolta aiheuttivat erityisesti television vaikutukset lasten leikkeihin ja lukemiseen. Eniten mediatutkimukseen vaikuttanut huolenaihe on televisioväkivallan vaikutukset lasten käyttäytymiseen, joka ulottui seuraavaksi videopelien kritiikkiin. Erotuksena televisioon, video- ja tietokonepeleissä lapset ja nuoret ottavat aktiivisen roolin, jolloin väkivaltaa ei vain passiivisesti katsota ruudulta, vaan sitä toteutetaan nappia painamalla ja hiirtä liikuttamalla. (Crither 2008, 97–98.)

Kotitietokoneet ja internet eivät yleistyessään saaneet aikaan samanlaista kritiikin tulvaa kuin televisio ja elokuva aikanaan. Buckinghamin (2000) mukaan internetin aktivoiva rooli ja koulutukselle löydetty mahdollisuudet säästivät sen aluksi aikaisemmille medioille esitetyistä passivoitumisen ja lukutaidon kaventumisen syytöksistä. Toisaalta pian nousivat esille väitökset internetin vaikutuksista liikalihavuuteen, sosiaaliseen eristäytymiseen ja liikunnan haitalliseen vähentymiseen. Yksi selkeimmistä internet-ajan moraaliapaniikeista koskee lasten altistumista nettipornografialle, jonka laajuutta ja voimakkuutta on myös kritisoitu tutkijoiden keskuudessa. (Crither 2008, 97–99; Buckingham 2000, 44.)

Vaikka mediaa ei enää nähdä pelkästään lapsia vahingoittavana ja passivoivana tekijänä, suhtautuminen uuden median [tietokoneet, internet] vaikutuksiin on yhä hämmästyttävän samanlaista kuin aiemmin historiassa. Keskustelu on vain muuttunut epäsäännöllisemmäksi ja paikallisemmaksi. Critherin mukaan suhtautumisen kaava toistuu aina samanlaisena: 1) uusi mediaväline- tai sovellus lyö itsensä läpi markkinoilla, 2) sen sisältöä pidetään vaarallisena tai rikollisena ja 3) se aiheuttaa vaaran lapsille, koska he eivät pysty erottamaan todellisuutta fantasiasta. (Crither 2008, 99–100.)

Vastaukseksi toistuviin reaktioihin tarjotaan episodisen käsitteen (episodic notion) ideaa, johon kuuluu neljä keskeistä ajatusta: 1) keskustelu uusintaa ajatusta kulttuurin turmelemista viattomista, 2) keskustelua käydään itse asiassa jostakin toisesta asiasta, 3) osallistujilla on usein salattuja tavoitteita ja 4) keskustelu liittyy aina huoleen valtion yhteiskunnallisesta järjestyksestä. Idea on lähellä moraalisen paniikin käsitettä. Drotner (1999) onkin alkanut käyttämään käsitettä ”mediapaniikki” moraalisen paniikin alakäsitteenä viittaamaan medioista kumpuaviin huolikeskusteluihin. (Crithter 2008, 100; Drotner 1999, 593–619.)

Buckingham (2008, 228) näkee lapsia ja mediaa koskevassa keskustelussa kaksi keskeään kamppailevaa diskurssia: toisaalta pelon siitä, että media tekee lapsille pahaa (suojeludiskurssi) ja median mahdollisuudesta tehdä lapsille hyvää (pedagoginen diskurssi). Molemmat diskurssit ovat osa laajempia diskursseja, joiden avulla muodostamme kuvan lapsuudesta. Yksi mahdollinen selitys nykyajan mediapaniikeille voi piillä muuttuvissa valtasuhteissa. Liikkumalla itsenäisesti internetissä ja etsimällä tietoa sekä harjoittelemalla erilaisia taitoja lapset oppivat uusia asioita ilman aikuisen läsnäoloa. Aikuisten poissulkeminen lasten hallitsemasta digitaalisesta kulttuurista voi aiheuttaa uhkaavaa tunnetta kontrollin katoamisesta, joka on yhteydessä moraaliseen paniikkiin syntyyn. (Ponte, Bauwens & Mascheroni 2009, 4.) Selitys on sukua Postmanin (1985) ajatukselle median vaikutuksesta lapsuuden keston. Postmanin mukaan lapsuuden aika alkoi lyhentyä sähkölennättimen keksimisen yhteydessä, sillä lapsuuden ylläpitäminen oli pitkälti kiinni aikuisten tiedon hallinnasta ja opetuksesta, joka oli jaksotettua ja vaihteellista. Lennättimen myötä alkanut kehitys merkitsi, että tietoa ei enää hallittu koulun ja kotien kautta, vaan syntyi järjestelmä [media], joka jakoi informaatiota eri tavalla ja ilman sääntöjä ja jaksotuksia. (Postman 1985, 75–82.)

Internetin alkuaikoja koskeva tutkimus keskittyi nimenomaan siirtymien ja konvergensien, eli eri tietojärjestelmien sulautumisen tarkasteluun unohtaen ilmiön sosiaalisen puolen tutkimisen. Yksi siirtymävaiheen aiheuttama moraalinen paniikki koettiin siirtymästä suullisesta ilmaisusta kirjoitettuun tekstiin. Silloiset suullisen esityksen kannattajat olivat huolissaan kirjallisen ilmaisun vaikutuksesta ihmisen muistiin. Television ja videopelien yleistyttyä huolet suuntautuivat ihmisten, etenkin lasten ja nuorten, eristäytymiseen ja ajankäytön hallinnan ongelmiin. Internetin aikakaudella huolenaiheet ovat

samankaltaisia, mutta sosiaalisen median yleistyessä ihmisten arjessa tutkijat ovat olleet huolissaan narsistisen minä -kulttuurin vahvistumisesta ja netissä piilevistä vaaroista, joita tavallinen netinkäyttäjä ei ymmärrä varoa. Parhaimmillaan netti on ihmisistä eristävää ajanhukkaa ja pahimmillaan areena pedofiileille, jotka vaanivat lapsia heidän makuuhuoneissaan. Mediapaniikit vahvistavat entisestään siirtymävaiheeseen liittyviä ahdistuneisuuden tunteita. (Strover 2013, 133–136.)

Myöhemmät internetiä koskevat tutkimukset ovat ottaneet paremmin huomioon sosiaaliset ulottuvuudet, joita tietoverkkojen ja sosiaalisen median käyttämisellä on ihmisiin ja heidän välisiin suhteisiin. Jotkut tutkijat väittävät, että ihmisillä on sisäänrakennettu motiivi käyttää tiettyjä viestintävälineitä, jolloin internetiä ei pitäisi nähdä todellisuudesta poissulkevana vaan pikemminkin todellisuutta täydentävänä välineenä. Päinvastoin kuin aikaisemmat tutkimukset osoittivat, internetissä ja sosiaalisessa mediassa (esimerkiksi Facebookissa) vietetty aika vahvisti sosiaalista kompetenssia ja lisäsi tutkittavien yhteydenpitoa ystäviin ja sukulaisiin. Toisin sanoen internet täydensi niitä sosiaalisia rakenteita, jotka olivat jo valmiiksi olemassa. Strover puhuikin täydentävästä hypoteesista (augment hypothesis). (emt. 136–137.)

2.4 Lasten representaatiot tutkimuksissa

Tutkimukseni asemoituu mediakasvatuksen ja mediakulttuurin alaan ja peilaan aineistosta saamiani tuloksia tutkimusaloilla käytävään keskusteluun: noudattavatko tulokseni niitä yleisiä käsityksiä, joita tutkijat ovat viimeisen reilun vuosikymmenen aikana muodostaneet lasten ja median suhteesta ja löytyykö aineiston perusteella kenties merkittäviä eroavaisuuksia aikaisempiin tuloksiin?

Käsittelen alan tutkimustuloksia omina representaatioinaan, jotka luovat tietynlaista kuvaa lapsuudesta ja lasten netinkäytöstä. Tämä asetelma mahdollistaa tutkijoiden luomien representaatioiden vertaamisen omien tutkimustulosteni kanssa. Suomalaisista tutkijoista ja mediakasvatuksen asiantuntijoista nojaudun etenkin Reijo Kupiaisen, Sara Sin-

tosen ja Juha Suorannan kirjoituksiin. Kansainvälisesti yksi merkittävimmistä mediakasvatuksen tutkijoista on esimerkiksi brittiläinen David Buckingham.

Mediakasvatus – sääntelyä vai taitojen kehittämistä?

Kupiainen ja Sintonen (2009) määrittelevät mediakasvatuksen ”kasvatuksesi ja opiksi mediasta median parissa”. Buckingham (2003) näkee mediakasvatuksen prosessina, jonka tuotoksena syntyy medialukutaitoinen ihminen. Mediakasvatuksen tavoitteena on tuottaa sekä kriittistä ajattelua että aktiivista osallistumista. Sana ”media” viittaa sekä analogisiin medioihin että niiden digitaalisiin versioihin ja uusiin medioihin, joilla ei ole analogista historiaa. Mediakasvatus voidaan myös mieltää kasvatuksesi mediakulttuurista. (Kupiainen & Sintonen 2009, 15; Buckingham 2003, 4; Suoranta 2003, 194.)

Suomalaisen mediakasvatuksen perinteet ovat 1970-luvun tiedotustutkimuksessa, josta se on sittemmin laajentunut kasvatustieteisiin, kulttuurintutkimukseen ja nuorisotutkimukseen. Kupiainen, Sintonen ja Suoranta (2007) mukaan mediakasvatuksen ympärillä käytävää keskustelua leimaa voimakkaasti valistus- ja suojelukeskeisyys, joka voidaan paikantaa aina 1800-luvulle ja suomalaisen kansakunnan syntyhistorian juurille. Silloin sivistymättömästä metsäläisestä alettiin kouluttaa sivistynyttä yhteiskunnan jäsentä, jota ei tarvinnut hävetä länsimaisten naapurien silmissä. Kansansivistyksen ja koululaitoksen historiasta kumpuava vakavamielinen valistus on tutkijoiden mielestä jättänyt peittoonsa leikin ja protestin mahdollisuuden, ja ehkä juuri tätä kautta nykyistä avaramman käsityksen lasten mahdollisuuksista käyttää mediaa ja toimia sen parissa. Heidän mukaansa nykykeskustelussa näkyy selvästi ”lasten määrittäminen avuttomiksi ja suojelua kaipaaviksi mediakasvatustoiminnan kohteiksi” (Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2007, 14–15; Suoranta 2003, 160–161; ks. myös Kellner 1998, 377).

Tutkijoiden esiin nostama ajatus lapsista avuttomina ja suojelua kaipaavina kohteina näkyy myös mediakasvatuksen tutkimuksen näkökulmien jaottelussa neljään eri heimoon. Tutkimuskenttää hallitsee suojelun heimo, joka korostaa lasten suojelemista ja varjelemista niin sanotulta haitalliselta medialta. Tutkimuksen keskiössä ovat olleet etenkin television ja peliväkivallan vaikutukset lapsiin ja nuoriin. Muita heimoja ovat

teknologinen heimo, joka tutkii erilaisten mediateknologioiden merkitystä opetuksessa ja koulutuksessa, median analyysi- ja tulkintataidoista kiinnostunut kulttuurintutkimuksen heimo sekä kriittinen heimo, joka on kiinnostunut etenkin median vallasta ja sen vaikutuksista ihmisiin. (Kotilainen & Suoranta 2005, 74–75; Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2007, 21–22.)

Myös Kellner (1998, 377) kritisoi perinteistä protektionistista näkökulmaa, jonka mukaan nuoret pitäisi rokottaa media-addiktioiden ja manipulaation vaikutuksilta. Kellner huomauttaa, ettei mediaviestien kasvava määrä tee ihmisistä luonnostaan kriittisiä ja medialukutaitoisia informaatiotulvaa kohtaan. Hänen mukaansa medialukutaidon kehittäminen vaatii kulttuuripedagogisia strategioita, jota hän nimittää kriittiseksi mediapedagogiikaksi. Mediaviestien kriittisen tulkinnan ja viestien monitahoisten vaikutusten ymmärtämisen lisäksi ihmisten tulisi havaita oman kulttuurinsa tuotteisiin koodatut ideologiset ajatukset. Näistä ajatuksista pitäisi edelleen erottaa hegemoniset ideologiat ja sellaiset mielikuvat, diskurssit ja tekstit, jotka horjuttavat näitä vallitsevia rakennelmia.

Suomessa Kupiainen tarkastelee aihetta niin sanotun mediakasvatuksen dilemman kautta, jossa tutkimuksissa ja julkisessa keskustelussa vastakkain ovat säätelevä ja mediataitoihin keskittyvä kasvatus. Säätelevän orientaation piiriin kuuluvat asiantuntijat tai tutkijat pitävät taitoihin keskittyvää mediakasvatusta jopa lapsille vaarallisena kasvatuksen lähestymistapana, sillä se ei ota riittävästi huomioon lasten suojelemista haitallisilta mediasisällöiltä. (Kupiainen 2009, 178; Ks. Martsola & Mäkelä-Rönnholm 2006, 26; 122 – 136.)

Tutkimukset lasten netinkäytöstä

Internetiin liittyvä tutkimus käsittelee etenkin lasten ja nuorten median käyttötapoja ja niihin liittyviä uhkia, kuten nettikiusaamista, seksuaalista häiriköimistä sekä väkivalta – ja pornoaineistoja. Internetiä tutkittaessa on hyvä muistaa, että netti ei itsessään ole varsinainen media. Se on pikemminkin paikka, joka sisältää lukuisia erilaisia medioita: se on monimediaalinen ympäristö, jossa käyttäjä voi ottaa paljon enemmän ja vapaammin

rooleja kuin perinteisten, lineaaristen medioiden parissa olisi koskaan ollut mahdollista. (von Feilitzen 2010, 181; Kupiainen 2009, 168.)

Lasten mediankäyttöä on tarkasteltu muun muassa vuodesta 2010 lähtien kansallisella Lasten mediabarometri – tutkimuksella. Eri vuosina eri ikäryhmiin ja teemoihin keskittyvä tutkimus tarjoaa tietoa muun muassa mediavälineiden käytöstä ja muutoksista käyttämisen yleisyydessä. Vuoden 2013 barometrissa tutkittiin 10–12 –vuotiaita lapsia. Tulosten mukaan lähes 90 prosenttia neljäs – kuudesluokkalaisista käytti internetiä ainakin kerran viikossa. Kuudesluokkalaisista nettiä käytti päivittäin noin puolet ja neljäsluokkalaisista hieman alle kolmannes. Tutkimuksen teon aikaan suurin osa lapsista käytti nettiä tietokoneen kautta ja seuraavaksi yleisin tapa oli puhelin. Suosituimmat sisällöt netissä olivat 10–12-vuotiaiden mielestä videoklipit, sosiaalinen media ja pelit. Sosiaalisessa mediassa lapsilla oli profiileja sekä aikuisille että lapsille suunnatuilla yhteisöpalvelusivustoilla. (Suoninen 2013, 58–62.)

Vuotta myöhemmin toteutettu vastaava tutkimus 0–8-vuotiaille lapsille kertoo, että netinkäyttö on arkea jo pienimpienkin lasten elämässä: yli kaksivuotiaista lapsista internetiä käytti lähes jokainen ainakin joskus. Pienet lapset käyttivät nettiä tabletilla, puhelimella ja television avulla. Suosituimpia sisältöjä pienillä lapsilla olivat kuvaohjelmat, pelit ja lapsille suunnatut sivustot. Tutkimuksessa selvisi myös, etteivät vanhemmat useinkaan mieltäneet kuvaohjelmien katselua ilmaisten palveluiden (esim. YouTube, Yle Areena) kautta netinkäytöksi. (Suoninen 2014, 25–27.)

Suomalaislasten netinkäyttöä on tutkittu myös suuren kansainvälisen tutkimushankkeen puitteissa. EU Kids Online –tutkimus on osa Euroopan unionin Safer Internet –ohjelmaa ja tutkimuksen piiriin kuuluu yhteensä 25 maata. Suomessa haastateltiin vuonna 2010 noin tuhatta 9–16 –vuotiasta lasta. Tutkimuksen pääpaino oli netin riskeissä ja lasten kohtaamissa ongelmatilanteissa. Tutkimuksen mukaan suomalaislapset käyttivät nettiä vuonna 2010 etenkin videoklippien katseluun ja pelaamiseen, kuten myöhemmin tehdystä mediabarometreistakin selviää. Vuonna 2010 sosiaalisen median asema ei ollut vielä niin merkittävä kuin muutamaa vuotta myöhemmin, mikä näkyy eroina vanhemman ja tuoreempien tutkimusten tuloksissa. (Kupiainen 2013, 6–8.)

Suomalaislapset arvioivat suurimmiksi riskeiksi netissä keskustelemisen virtuaalisesti aiemmin tuntemattoman henkilön kanssa. Kaikkien 25 maan aineiston analyysin perusteella pääteltiin, että tietynlainen käyttäytyminen netissä kasvattaa etenkin vanhempien lasten halukkuutta etsiä vieraita kontakteja netistä. Riskiä lisäsivät netin suuri käyttö-määrä, nettiaktiivisuuden määrä sekä netin käyttäminen kodin ulkopuolella. Vastaavasti vieraiden kontaktien etsiminen oli vähäisempää, kun vanhemmat valvoivat lasten netin-käyttöä. (Kupiainen 2013, 9–10; ks. myös Mascheroni, Jorge & Farrugia 2014.)

Muista riskitekijöistä lapset kokivat haitallisimmaksi pornografiseen sisältöön törmää-misen ja nettikiusaamisen. Toisaalta vain joka viidennes pornoa netissä kohdanneista lapsista koki sen ahdistavana asiana ja netissä tapahtuvan kiusaamisen koki haitalliseksi alle kymmenen prosenttia haastatelluista. (Kupiainen 2013, 10–11.)

3 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA AINEISTO

Tässä tutkimuksessa tarkastelen, millaista keskustelua lasten netinkäytöstä esiintyi Lapin Kansa – lehdessä vuosina 2012–2014. Tähän laajaan kysymykseen etsin vastausta diskurssianalyysin teoriaa ja menetelmiä soveltaen. Lähtökohtana aineiston analysoinnille olen käyttänyt Mäkilän vuonna 2007 muodostamaa kolmen tason representaatioanalyysiä (ks. luku 4).

Tuloksia peilataan mediakulttuurin ja mediakasvatuksen tutkimuksessa käytyyn keskusteluun sekä aikaisempiin tuloksiin koskien lasten mediasuhteita. Aineistoa tarkastellessa on olennaista huomioida, että jokainen juttukokonaisuus on representaatio todellisuudesta eikä se koskaan kerro totuutta mistään asiasta itsessään.

Aineiston parempaa ymmärtämistä varten esittelen myös sanomalehteä tutkimuskohteenä sekä kuvia osana representaatiotutkimusta. Kuvat ovat oleellinen osa sanomalehtiaineistoa, mutta en tutki niitä täysin itsenäisinä representaatioina, vaan osana juttukokonaisuutta yhdessä tekstin kanssa.

3.1 Tutkimuskysymykset

Tarkastelen aineistoa kolmen päätutkimuskysymyksen avulla. Lisäksi toinen ja kolmas kysymys sisältävät alakysymyksiä Mäkilän analyysimallia soveltaen. Tutkimuksen pääkysymykset ovat:

- Millaisia diskursseja lasten netinkäytön uutisoinnista nousee esille Lapin Kansa - lehdessä?
- Millaisilla kielellisillä valinnoilla diskursseja rakennetaan ja pidetään yllä?
- Ketkä lasten netinkäytöstä puhuvat?

Tuloksissa esittelen löytämäni diskurssit ja erittelen niitä rakentavia puhumisen tapoja. Kielellisillä valinnoilla tarkoitan ilmaisuja, vertauskuvia ja myös yksittäisiä sanoja, jot-

ka ovat tyypillisiä tietyn diskurssin sisällä. Tuon esille kielellisiä valintoja nostamalla esille aineistosta lainauksia. Tarkastelen myös kenelle annetaan puheenvuoroja, kun aiheena on lasten netinkäyttö.

3.2 Aineisto

Aineistoni koostuu 33:sta Lapin Kansa –lehdessä vuosina 2012–2014 julkaistuista jutuista ja juttukokonaisuuksista. Lapin Kansa on Lapin maakunnan laajalevikkisin seitsemänpäiväinen sanomalehti. Lehti on perustettu vuonna 1928 ja sitä kustantaa Alma Media kustannus Oy, joka on osa mediakonserni Alma Mediaa. Lapin Kansa ilmoittaa päämarkkina-alueekseen 15 Lapin kuntaa ja toimituksen pääpaikka on Rovaniemellä. Vuonna 2013 lehden levikki oli 28 735 ja lukijamäärä noin 75 000 henkilöä päivässä. Lukijoita ovat sekä miehet että naiset, niin nuoret aikuiset kuin keski-ikänsä saavuttaneet lappilaiset. (Lapinkansa.fi 2014.)

Aineiston tekstien pituudet vaihtelevat lyhyistä, noin 500 merkin uutisista laajoihin ja moniosaisiin, yli 5000 merkin artikkeleihin. Aineisto käsittää sekä kotimaan, ulkomaan ja maakunnan uutisjuttuja, henkilöhaastatteluita, taustoittavia artikkeleita sekä kolumneja ja pääkirjoituksia. Valokuvia tai kuvitusta oli mukana 20 jutussa ja kuvia oli yhteensä 39. Useat jutuihin sisältyvät kuvien ja niin sanotun leipätekstin, eli jutun varsinaisen tekstirungon (jota voidaan sanoa myös pääjutuksi). Tämän vuoksi puhun usein juttujen sijaan juttukokonaisuuksista. Noin kymmenessä aineiston jutussa mukaan on liitetty niin sanottu kainalo. Kainalo tarkastelee leipätekstin kanssa samaa aihetta hieman eristä tai tarkennetusta näkökulmasta (Kuutti 2012, 79). Lähes kaikissa aineiston kainaloissa kirjoittaja on ollut sama kuin pääjutussa, joten en ole eritellyt niitä omiksi jutuikseen. Jotkin juttukokonaisuudet sisältävät myös Gallup-kyselyn sekä niin sanotun faktalaatikon, jossa esimerkiksi annetaan ohjeita (”Toimi näin”) tai tiivistetään aiheesta oleellisia tietoja tai vaikka lukuja.

Aineisto ei ole aivan täysin kattava otos vuosien 2012–2014 lasten netinkäyttöä käsittelevästä uutisoinnista, mutta analysointivaiheessa diskursseja löytyi aika nopeasti aineis-

toa tarkasteltaessa, toisin sanoen aineisto antoi viitteitä saturaatiopisteen saavuttamisesta (ks. Eskola & Suoranta 1998, 62–63). Etsin juttuja Alma Median sähköisestä arkistosta sanojen ”lapsi/lapset” sekä ”internet/netti” eri taivutusmuodoilla. Aineiston suhteellisen nopean kertymisen vuoksi en laajentanut hakusanoja koskemaan nuoria, sillä jo antamillani hakukriteereillä aineistosta löytyi sekä pieniä että isompiakin lapsia (alle 18-vuotiaita) koskevia juttuja. Tutkimuksen ”lapsilla” tarkoitan kaikkia alle 18-vuotiaita henkilöitä (ks. luku 2). En määritellyt tiettyä ikäryhmää, vaan etsin tietokannoista uutisia, joissa yksi kriteeri oli sana ”lapset” tai ”lapsi”.

Rajasin aineiston käsittämään pelkästään uutisjuttuja, jossa lapsi on joko aktiivisena tekijänä tai uutisjuttu olettaa, että lapsi on ollut netin käyttäjänä. Esimerkiksi jutut, joissa käsitellään netin kautta tapahtunutta lasten seksuaalista hyväksikäyttöä, mutta ei varsinaisesti mainita lapsia aktiivisina toimijoina, kuuluu netinkäytön piiriin, sillä oletusarvoisesti hyväksikäyttämisestä tuomitun kohteena on ollut nettiä käyttävä lapsi. Tämän rajauksen perusteella aineistosta jäi pois uutisia, jotka käsittelivät lapsipornoa, sillä niissä netinkäyttöä on tapahtunut pelkästään aikuisten toimesta.

3.3 Sanomalehti tutkimuskohteena

Sanomalehdeksi luokitellaan julkinen ja yleisesti saatavilla oleva, yleisesti kiinnostavia asioita sisältävä ja säännöllisesti julkaistava painotuote. Institutionaalisesta näkökulmasta sanomalehdelle on tyypillistä ottaa osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä tiedottaa ja valvoa viranomaisten ja valtiovallan tekemiä päätöksiä. Sanomalehtien kustantaminen on keskittynyt usein muutamille isoilla lehtiyrityksille, jotka vastaavat myös lehtien nettiversioiden sekä muiden mediatuotteiden julkaisemisesta. Organisaation tasolla sanomalehti on usein jaettu hallintoon, toimitukseen, mediamyyntiin ja jakeluun. Toimituksen sisällä voi olla useita erilaisia osastoja, kuten paikallistoimitus, kulttuuri, urheilu ja kotimaa. (Kuutti 2012, 168.)

Suikkanen, Holma ja Raittila (2013, 18) pitävät päivälehtiä eräänlaisina uutisten tavaratiloina: verrattuna esimerkiksi iltapäivälehtiin tai televisiouutisiin päivälehdissä eri aihepiirejä käsitellään suhteellisen tasaisesti. Sanomalehdissä julkaistaan runsaasti paikall-

lisiä asioita käsitteleviä uutisia ja niitä onkin usein ainakin kolmannes kaikista sanomalehdessä julkaistavista juttutyypeistä. Seuraavaksi eniten sanomalehdet julkaisevat koko maata koskevia, valtakunnallisia uutisia. Ulkomaita koskettavista jutuista suosittuja ovat etenkin sellaiset, jotka jollain tavalla yhdistelevät aihettaan koskemaan myös Suomea. Painetut maakuntalehdet, kuten Lapin Kansa, voivat kilpailla juuri alueellisuudella. Verkkolehdet voittavat nopeudessa, mutta sanomalehtiä pidetään yhä luotettavimpana oman alueen asioista kertovana medianä. Sanomalehtiä tarkastellessa alueellisuus tulee ottaa huomioon myös erilaisina painotuseroina. Esimerkiksi joulua tarkastellaan Lapin Kansassa luultavasti enemmän matkailun näkökulmasta, kun suhteellisen lähellä ilmeistyvän oululaisen Kalevan näkökulma painottuu matkailun sijaan perheeseen. (Suikkanen, Holma & Raittila 2013, 26–27; Huovila 2004, 11; Suhola, Turunen & Varis 2005, 19.)

Sanomalehdillä ja koko uutismediakentällä on käsissään valtava murrosvaihe, jossa perinteiset uutismediat kamppailevat internetin mukanaan tuomien haasteiden kanssa. Netti on julkaisualustana ylivoimaisen nopea, edullinen ja laajimmin yleisöjä tavoittava ja uutisjournalismi on tilanteessa, jossa kilpailu on kiristynyt äärimmilleen, yleisöt ovat pirstaloituneet ja median kulutustavat muuttuvat nopeasti. Kilpailuasetelma ei ole vain painetun ja sähköisen lukutavan välillä vaan, kysymys on myös journalistisen ja ei-journalistisen sisällön kamppailusta etenkin internetissä ja sen mobiileissa käyttöliittymissä. Laajojen verkostojen ja sosiaalisen median ansiosta journalismilla ei ole enää entisenkaltaista institutionaalista asemaa yhteiskunnallisena portinvartijana. (Väliverronen 2009, 13; Suikkanen, Holma & Raittila 2013, 74.)

Kuvat sanomalehtikontekstissa

Uutisjuttu on useamman osan summa, se ei useinkaan koostu pelkistä tekstielementeistä, vaan informaatiota välitetään useamman osatekijän avulla. Kuva on olennainen osa sanomalehden formaattia. (Huovila, 146–157.) Aikakauttamme voidaan kutsua visuaalisen kulttuurin hallitsemaksi ja toisinaan on väitetty, että kuvan voima on länsimaisissa yhteiskunnissa mennyt puheen voiman edelle. Herkman (2007, 62–66) muistuttaa, että

tekstillä on edelleen suuri rooli ihmisten jokapäiväisessä elämässä, vaikka kuvallisuus onkin korostunut uuden teknologian ja internetin myötä. Hänen mukaansa kuvien todistusvoimaa heikentää myös niiden kärsimä inflaatio, sillä visuaalisessa kulttuurissa kuvien määrä on valtava ja niiden arvo ei ole enää yhtä suuri kuin aikaisemmin. Kuvia tutkittaessa tulee myös muistaa, että kuva sisältää pintatason merkitysten lisäksi aina syvempiä, kulttuurisia merkityksiä ja ulottuvuuksia, joita ei voi ymmärtää ilman aikaisemmin omaksuttua tietoa. Vaikka kuva näyttäisi mahdollisimman todentuntuaiselta, se ei koskaan ole sama asia kuin havaittava ympäristö. Se on aina rajattu esitys kohteestaan ja vieläpä kaksiulotteisessa muodossa.

Heikkilän (2006, 53) mukaan kuvan tärkein tehtävä sanomalehdessä on välittää tietoa: kuva voi kertoa, millaista tapahtumapaikalla oli, havainnollistaa jutussa käsiteltävää ilmiötä tai täydentää tekstin kertomusta. Mitä abstraktimpi käsiteltävä aihe on, sitä suurempi merkitys kuvituksella on merkitysten muodostamisessa lukijalle. Tiedonvälityksen lisäksi sanomalehtikuva on myös todistuskappale: näin todella tapahtui. Myös heikkolaatuisempia, esimerkiksi lukijoiden ottamia kuvia julkaistaan mieluummin kuin turvaututaan piirroksen tai grafiikkaan. Epäammattimainen kuva voi myös lisätä uskottavuutta, sillä se on ikään kuin enemmän dokumentaristinen otos kuin ammattilaisen sommittelema tilanne. (Heikkilä 2006, 54; Herkman 2007, 66–67.)

Huovila (2014, 150–151) jakaa lehtivalokuvien käytön kolmeen eri ryhmään. Avoimessa käytössä keskitytään kuvan aiheen kohteisiin (ihmiset, esineet, paikat). Katsoja tulkitsee kuvia suoraan näkemänsä perusteella. Epäsuorissa kuvissa viitataan kohteen tai aiheen olemassaoloon, mutta ei näytetä sitä suoraan. Esimerkiksi suuri savupatsas tai vaalla voi kertoa tuhoisasta tulipalosta. Kuvat voivat sisältää myös symbolisia merkityksiä, jotka avautuvat vain, jos viestin vastaanottaja osaa tulkita symbolin sisältämän merkityksen.

Miettinen (1984, 185–199) puolestaan erittelee valokuville viisi eri luokkaa, joita Heikkinen on tarkastellut uutiskontekstin näkökulmasta. Luokat ovat tapahtumakuva, henkilökuva, maisemakuva, aihekuva ja erikoiskuva. Tapahtumakuva kertoo johonkin tiettyyn tapahtumaan liittyvästä mielenkiintoisesta tai sille tyypillisestä piirteestä. Henkilö-

kuvassa tuodaan esille jotain keskeistä haastateltavan persoonasta tai reaktioista. Maisemakuvassa puolestaan esille pääsee luonto tai ihmisen muokkaama ympäristö. Aihekuvassa konkretisoidaan jotain jutussa esitettyä ja erikoiskuva on esimerkiksi erityisellä tekniikalla tai kuvamanipulaatiolla tuotettu kuva. Luokat eivät ole täysin yksiselitteisiä ja ne myös risteävät keskenään. (Heikkilä 2006, 64.)

Kuviin liittyy myös paljon suunnittelua ja valikointia, josta sanomalehden lukija ei yleensä ole tietoinen. Kuvien yhtenä tehtävänä on toimia visuaalisen ilmeen muodostajana ja sanomalehden tekstimassaa rytmittävänä ja jakavana elementtinä. Kuvat voidaan siis valita myös toiminnallisista ja esteettisistä syistä. Kuvalla voidaan myös täyttää tyhjää tilaa, jota teksti ei lyhyen pituutensa puolesta pysty täyttämään. (Heikkilä 2006, 55.)

Kuvaajan tekemät valinnat (esimerkiksi kuvakulmat tai kuvakoot) vaikuttavat otoksesta tulkittaviin arvoihin ja asenteisiin. Yläkulmasta otettu kuva saa kohteensa näyttämään pienemmältä ja mahdollisesti avuttomalta, kun taas alakulma korostaa korkeaa arvoa tai luo pelottavaa vaikutelmaa. Tasokulma kuvaa kohdettaan silmien tasolta, jolloin katsoja on ”samalla tasolla” kuvattavan kanssa. Myös kuvan muodolla on merkitystä: vaakakuva mukailee silmän normaalia näkökenttää, kun taas pystykuva rikkoo sitä ja herättää paremmin huomiota. (Huovila 2004, 151.)

Sanomalehden uutisjutuissa kuvat eivät esiinny yksin, vaan niiden yhteydessä on kielellistä ilmaisua, joka ankkuroi kuvan osaksi aihetta. Useimmiten ankkuroija on välittömästi kuvan yhteyteen sijoitettava kuvateksti. Kuvatekstin yksi tärkeimmistä rooleista on rajata kuvaan liittyvää informaatiota sekä toisaalta myös opastaa lukijaa tulkitsemaan kuvaa viestin välittäjän haluamaan suuntaan. Joidenkin tulkintojen mukaan kuva on *uutiskuva* vasta silloin, kun siihen on liitetty kuvateksti. (Heikkilä 2006, 72; Herkman 2007, 64; Huovila 150–151; Kuutti 2012, 95.)

4 DISKURSSIANALYYSI TEORIANA JA MENETELMÄNÄ

Tiedotusvälineiden kieltä ja sen ylläpitämiä valtarakennelmia päästään tarkastelemaan diskurssianalyysin avulla. Kielen tuottamuksellista luonnetta ja valtarakennelmia tutkitessa päädytään yleensä kriittiseen diskurssianalyysiin, joka yhdistelee kielellistä ja yhteiskunnallista tutkimusta. (Ks. esim. Fairclough 1997.)

Sana ”analyysi” johtaa diskurssianalyysissa hieman harhaan, sillä sitä ei ole perinteisesti pidetty selkeärajaisena tutkimusmenetelmänä, vaan väljänä teoreettisena viitekehyksenä, joka sallii erilaisia painopisteitä ja antaa tutkijalle käyttöönsä erilaisia menetelmällisiä sovelluksia (Jokinen ym. 1993, 17; Valtonen 1999, 96). Tässä luvussa jaottelen diskurssianalyysin teoreettiseen ja menetelmälliseen osuuteen, jolloin ensin esittelen diskurssianalyysin yleisiä lainalaisuuksia sekä erityisesti sen kriittistä koulukuntaa, sekä myöhemmin tarkastelen diskurssianalyysiä menetelmällisestä näkökulmasta: miten diskurssit löydetään aineistosta ja miten tutkimusta jatketaan diskurssien löytymisen jälkeen. Aineiston analysoimisessa sovellan Mäkilän (2007) kehittämää kolmen tason representaatiomenetelmää, joka perustuu kriittisen diskurssianalyysin ja representaation käsitteen vahvaan yhteenkietoutumaan.

4.1 Diskurssianalyysin teoreettiset lähtökohdat

Kielen käyttöä voidaan tutkia karkeasti jaotellen kahdesta eri lähtökohdasta: kuvana todellisuudesta, eräänlaisena peilinä maailmasta, tai todellisuuden rakentamisena. Ensimmäinen näkökulma lähtee siitä ajatuksesta, että kieli toimii välineenä saada tietoa olemassa olevista asioista. Todellisuuden rakentamisessa kielenkäyttöä ei puolestaan nähdä siltana todellisuuteen, vaan osana itse todellisuutta. Jälkimmäistä näkökulmaa kutsutaan sosiaaliseksi konstruktionismiksi, ja se on diskurssianalyttisen tutkimuksen lähtökohdia. (Jokinen ym. 1993, 9; Mäkilä 2007, 138.)

Diskurssianalyysissa (DA) analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. DA ei ole sidottu pelkästään kirjoitusten tarkasteluun. ”Tekstiksi” voidaan laskea sekä sanomalehtikirjoitukset, kauppa-

listat ja litteroidut haastattelut että televisio-ohjelmat ja kuvat. Oman tutkimukseni kannalta on tärkeää, että diskursseja voidaan etsiä samalla periaatteella sekä lehtijutun tekstistä että kuvista. Täysipainoinen diskurssianalyysi sisältää tekstin ja kontekstin sulautumisen siinä mielessä, että diskurssin käyttö sosiaalisessa tilanteessa on samalla sosiaalista toimintaa. (Jokinen ym. 1993, 9–10; Fairclough 1997, 2.)

Termillä ”diskurssi” viitataan useisiin eri käsitteisiin tieteenalasta riippuen. Kielitieteilijät tarkoittavat diskurssilla erityisesti tekstiä ja puhetta, yhteiskuntatieteilijät käyttävät diskurssi-termin rinnalla myös käsitteitä merkityssysteemi ja tulkintarepertuaari, jotka viittaavat ajatukseen diskurssista systeeminä, joka rakentuu ihmisten välisissä vuorovaikutussuhteissa ja samalla rakentaa ympärillämme olevaa sosiaalista todellisuutta. (Luukka ym. 2008, 134; Jokinen ym. 1993, 27.) Viestinnän tutkimuksessa diskurssit käsitellään representaatioita laajemmiksi, pitkälti vakiintuneiksi ajattelun ja ilmaisun tavoiksi. Niiden avulla voidaan avata itsestään selviltä vaikuttavien mediaesitysten sisälle piiloutuvia merkityksiä. Representaation ja diskurssin välinen suhde on alisteinen: diskurssit ohjaavat vakiintuneiden käytäntöjensä ansiosta representaatioiden syntyä. (Mäkilä 2007, 141; Seppänen & Väliaverron 2013, 90–91, 103–104).

Kieltä käyttäessä me merkityksellistämme, eli konstruoinme kohteet, joista puhumme tai kirjoitamme. Neutraaleiltakin tuntuviin sanoihin ladataan oletuksia siitä, mikä on maailmassa luonnollista. Diskurssianalyysi pyrkii tekemään näkyväksi ja erittelemään niin sanotut ”ulkoista maailmaa” luovat konstruktiot sekä niiden vakiintumiset ja vaihtelevuudet kielenkäytössämme. (Jokinen ym. 1993, 19; Fairclough 1992, 41; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 25.) Fairclough’n (1997, 77) mukaan kielenkäyttö rakentaa aina yhtäaikaaisesti sekä identiteettejä, sosiaalisia suhteita ja tieto- ja uskomusjärjestelmiä. Sen lisäksi, että kielenkäyttö pitää yllä näitä identiteettejä, suhteita ja järjestelmiä, se voi myös uudistaa niitä.

Oman tutkimukseni kannalta olennaista on myös se, että kielen käyttöä voidaan suhteuttaa myös varsinaisen tapahtumatilanteen, esimerkiksi haastattelun, ulkopuolelle, jolloin puhutaan kulttuurisesta kontekstista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että aineistosta pyritään tunnistamaan tutkijalle itselle tunnettuja seikkoja, stereotypioita ja yleisiä yh-

teiskunnassa vallitsevia lainalaisuuksia. Kontekstin lajiksi voidaan nimittää myös reunaehdot, jotka ovat tavalla tai toisella olleet olennaisia tutkittavan aineiston tuottamisessa. Tieteellisen tekstin tuottamisen reunaehdot eroavat selvästi esimerkiksi lehti uutisen ja proosan ehdoista. Silläkin on väliä, toimiiko lähteenä esimerkiksi lainsäädännön valmistelusta vastaava virkamies vai isyyslomaa viettävä vanhempi. (Jokinen ym. 1993, 32–35.)

Kriittinen diskurssianalyysi

Diskurssianalyysin kriittinen teoria on yhdistelmä lingvistisiä metodeja ja teorioita sekä yhteiskunnallista analyysia. Sanalla ”kriittinen” viitataan toisaalta rakenteiden ja prosessien analysoimiseen ja toisaalta niiden keinotekoisuuden paljastamiseen. Yleisesti kriittisen teorian yksi tärkeimmistä rooleista on paljastaa yhteiskunnassa piileviä epäkohtia ja saada aikaan muutosta. Kriittinen diskurssianalyysi on erityisen kiinnostunut kielenkäytön seuraksellisuudesta, ja sen keskeisiin väittämiin kuuluukin, että kielenkäytön tavat rakentavat sitä todellisuutta, josta on puhe. Väittämisen lisäksi lausumat siis samalla rakentavat todellisuutta. Kielen käytön seurauksia tuottavaa luonnetta kutsutaan funktionaalisuudeksi. Tällöin tarkastellaan sitä, mitä kielen käyttäjä milläkin ilmaisulla tekee ja tulee tuottaneeksi. Funktiolla ei tarkoiteta aina kielenkäyttäjän itsensä tarkoittamaa vaikutusta, vaan tarkastellaan pikemminkin sitä, miten funktiot ovat läsnä ja miten ne toteutuvat erilaisissa vuorovaikutussuhteissa. Lisäksi kielenkäytöllä voi olla yksittäisiä tilannekohtaisuuksia laajempia, ideologisia seurauksia. Esimerkkinä ideologisesta seurauksesta voidaan pitää joidenkin alistussuhteiden oikeuttamista ja ylläpitämistä, jonka huomaaminen arkipäivän käytännöissä voi kuitenkin olla hankaa. (Mäkilä 2007, 136–135; Kiilakoski ym. 2005, 9–10; Jokinen ym. 1993, 42–43.)

Diskurssi on kriittisen teorian mukaan sosiaalisen todellisuuden rakentaja ja sen tutkijat ovat kiinnostuneita siitä, millaisia vaikutuksia tietyn diskurssin olemassaololla ja käytöllä on. Jos näkyväksi tekeminen ja erittelemine ovat yleisesti ottaen diskurssianalyysin tärkeimpiä tehtäviä, kriittinen diskurssianalyysi kurkottaa tässä mielessä vielä yhtä oksaa ylemmäs: se pyrkii saamaan aikaan yhteiskunnallista muutosta. (Mäkilä 2007, 136–135.)

Kriittinen ote tarkoittaa myös sitä, että teoriassa hyväksytään tutkijan asema ja hylätään ajatus objektiivisuudesta. Tutkija on usein valinnut aiheensa kiinnostuksensa pohjalta, hän valitsee aineiston ja tarkastelee aineistoa itse muodostamiensa ajatusten ja rakenteiden kautta. Hänen arvonsa ja asenteensa eivät voi olla vaikuttamatta lopputulokseen. Jokaisesta työstä tulee siis tutkijansa näköinen. (Mäkilä 2007, 136.)

Yksi kriittisen DA:n tärkeimmistä piirteistä on sen kyky nostaa esille teksteissä tuotetut valta-asetelmat ja valtasuhteet. Kriittisessä analyysissä on tarkoitus selvittää, miten erilaiset ideologiat ja yhteiskunnassa vallalla olevat valtasuhteet vaikuttavat diskursseihin tai rajoittavat niitä. Kiinnostuksen kohteena on esimerkiksi se, miten toistensa kanssa kilpailevat diskurssit muodostavat erilaisia, keskenään ristiriitaisia todellisuuksia ja miten joistakin diskursseista tulee hegemonisia eli vallitsevia. (Mäkilä 2007, 137; Valtonen 1998, 102.)

4.2 Diskurssianalyysi menetelmänä - kolmen tason representaatioanalyysi

Diskurssien tunnistaminen ja muodostaminen teksteistä tapahtuu Jokisen ym. mukaan ”kiinnittämällä huomio yhtäläisyyksiin, eli samojen merkityssysteemien osiin”. Merkityssysteemit ovat aineistoissa palasina, ja niiden sisällöllinen yhtäläisyys voidaan tunnistaa vasta analyysin kontekstisidonnaisessa tulkintaprosessissa. Analyysissä tulisi edetä osista kokonaisuuksiin ja merkityksistä merkityssysteemeihin, eli diskursseihin. (Jokinen ym. 1993, 80.) Diskurssianalyysi ei siis ole vielä palvellut tehtäväänsä loppuun, kun diskurssit on muodostettu. Diskurssien avulla voidaan sanoa jotain siitä ajasta, jossa me elämme ja vaikutamme. Analysoinnin loppuun saattamiseksi diskursseilta on kysyttävä, miten ne ovat rakentuneet. Vastauksen saamiseksi tutkijan tulee vielä palata aineistoonsa, teoriaan ja toisaalta käyttää hyväksi muuta tietoa, jota on aiheen ympäriltä kerännyt.

Kun aineistosta lähdetään etsimään hegemonisen aseman saavuttaneita diskursseja, mielenkiinto on kulttuurisissa itsestäänselvyyksissä: luonnollisiksi ja kyseenalaistamattomiksi totuuksiksi muotoutuneissa diskursseissa. Hegemonioita etsittäessä tutkijan tulee

jo ennalta rajata tutkimuskysymyksensä siten, että hänellä on jokin lähtöoletus. (Jokinen ym. 1993, 76–77.) Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että aikaisempi tutkimus on osoittanut, että lasten mediasuhdetta representoidaan huolen ja suojelun kautta, ja tämä tieto rajaa etsimään aineistosta niitä mekanismeja, jotka tuottavat ja pitävät yllä näitä diskursseja.

Ideologiat ovat Fairclough’n mukaan tekstissä epäsuorasti esillä olevia väittämiä, jotka esiintyvät tekstin alkuoletuksissa, eli ne ovat niin sanottuja itsestäänselvyksiä. Epäsuorien väittämien ideologisuutta teksteissä voidaan Fairclough’n mukaan tarkastella kolmijakoisen kysymyssarjan avulla: 1) mikä on esitetyn vaihtoehdon yhteiskunnallinen alkuperä, mistä se tulee ja kuka sen esittää eli kenen tekemä representaatio on? 2) Mikä voisi motivoida tällaisen valinnan? 3) Mitä valinnasta seuraa, miten se vaikuttaa asianosaisten pyrkimyksiin? (Fairclough 1997, 25–26.)

Hegemonisten diskurssien löytäminen voi olla kokeneellekin tutkijalle vaikeaa, sillä ne voidaan helposti ohittaa liian itsestään selvinä. Jokinen ym. antavat seuraavat ohjeet hegemonisten diskurssien tunnistamiseen: ”Mitä useammin ja useammassa yhteydessä tietyn diskurssin palat toistuvat, sen hegemonisemmasta diskurssista saattaa olla kyse ja toisaalta mitä itsestään selvempänä ja vaihtoehdottomampana joku diskurssi esiintyy, sitä vahvempi se on” (Jokinen ym. 1993, 80–81). Jokin diskurssi siis voi esiintyä tekstissä lukumääräisesti harvemmin, mutta sen painoarvo voi olla muita suurempi.

Aineistoni läpivalaisussa sovellan Mäkilän (2007) luomaa kolmen tason representaatioanalyysia (ks. taulukko 1, s. 36), joka pohjautuu pitkälti Fairclough’n ajatuksiin kriittisestä diskurssianalyysistä sekä Hallin teorioihin representaatioista. Mäkilä kehitti mallin tutkiessaan ydinaseiden representaatioita kahdessa valtavirran sanomalehdessä. Mallin tarkoitus on toisaalta nostaa esiin representaatioita ohjailevat diskurssit sekä toisaalta pohtia niiden yhteiskunnallista merkitystä.

Mallia sovelletessa on muistettava diskurssin ja representaatioiden välinen suhde. Diskurssi voidaan tässä tapauksessa ymmärtää esittämisen eli representoimisen tavaksi. Tiedon representoiminen on aina tulosta valintojen tekemisestä, eivätkä representaatiot

synny tyhjässä: ne ovat aina jonkin diskurssin sisällä tuotettuja eli toisin sanoen diskurssit ohjaavat representaatioiden syntyä. Diskurssi siis pitkälti määrittää, millaisia representaatioita esimerkiksi toimittaja tuottaa. (Mäkilä 2007, 141; Seppänen & Väliwerro-nen 2013, 90–91.)

Uutisjuttu ei heijastele todellisuutta, vaan se on omalta osaltaan rakentamassa sitä. Juttua voisi kuvata kielellisen rakennusprosessin lopputulokseksi, eräänlaiseksi sosiaali-seksi kertomukseksi. Mäkilä kutsuu tätä journalistista lopputulosta juttutodellisuudeksi, joka on ”tekstissä esiintyvien yksittäisten representationaalisten valintojen summa” (Mäkilä 2007, 139). Se on siis myös itse laajempi representaatio, ikään kuin pienoisver-sio todellisuudesta. Tämä määrittely korostaa sitä, että on pitkälti toimittajan valinnoista kiinni, millainen representaatiosta tulee. Lyhyessäkin uutisjutussa on tuloksia useista representationaalisista valinnoista, jotka vaikuttavat juttutodellisuuteen. Kuten todettua, toimittajan kielenkäyttöä ohjaavat diskurssit. Uutisjutun tuottamiseen sekä toisaalta myös ymmärtämiseen ja tulkintaan vaikuttaa toimittajan ja lukijan asenteet ja aikaisem-pi tieto. Lukija voi joko hyväksyä toimittajan tuottaman tekstin sellaisenaan, etsiä jon-kinlaista kompromissia tai hylätä jutun esittämät väitteet. Tulkintoja voi siis olla useita ja ne voivat poiketa toisistaan, mutta niitä rajoittaa esimerkiksi tekstin luonne ja esiin-tymiskonteksti. (emt. 139–140.)

Diskurssien selvittämiseksi aineistolle esitetään joukko kysymyksiä, jotka lopulta vas-taavat siihen, miten lasten ja netin välistä suhdetta on jutussa representoitu. Mäkilää mukaillen esitän aineistolleni seuraavat kysymykset:

- Millainen kuva lasten ja netin välisestä suhteesta jutussa syntyy?
- Muuttuiko kuva jutun edetessä?
- Kuka jutussa puhuu lapsista ja netistä, ja millä tavalla? Kuka ei puhu?
- Millaisia ominaisuuksia lasten ja netin suhteeseen liitettiin?

(Mäkilä 2007, 144)

Kysymysten avulla pyritään luomaan yleiskuvaa aineistosta, jolloin voidaan siirtyä tar-kempaan tekstin ja kuvien analysointiin. Kyseessä on siis sisällön erittely. Mallin seu-raavassa vaiheessa tarkatellaan ja puretaan esiin ne kielelliset piirteet ja yksittäiset rep-

resentationaaliset valinnat, jotka loivat juttutodellisuuden eli ensimmäisessä vaiheessa saadut käsitykset. Aineistoa käydään läpi niin kauan, että sen juttutodellisuuksissa alkaa näkyä toistuvasti samankaltaisia esityksiä – ja täten siis myös representationaalisia valintoja – lasten ja netin suhteesta. Tässä vaiheessa voidaan päätellä, että samankaltaisia representaatioita ohjailee jokin tietty diskurssi. Aineistosta löytyy yleensä ainakin muutama erilainen diskurssi, ja ne voivat myös kamppailla keskenään. Lopullista voittajaa ei koskaan synny, sillä hegemonisetkin – ylivoimaiset – diskurssit voivat muuttua alisteiseksi tai sulautua toisiin diskursseihin. (Mäkilä 2007, 145.)

Mallia työstäessä on huomioitava, että se ei käytännön työssä etene lineaarisesti, vaan lähtee liikkeelle toisesta kohdasta. Kuten yllä olen kertonut, aluksi aineistoa eli uutisjuttuja lähestytään yleisemmällä tasolla kysymyksiä esittäen ja sen jälkeen palataan kohtaan yksi, jossa saatuja vastauksia apuna käyttäen tutkitaan uutisjuttua tarkemmin. Kohdan kolme merkitsee diskurssien selventymistä ja löytymistä. Tutkimuskysymykseni 1 ja 2 (Millaisia diskursseja lasten netinkäytöstä esiintyy Lapin Kansa –lehden uutisista ja Ketkä lapsista puhuvat) selviävät analyysimallin kolmannessa vaiheessa, kun taas kysymykseen kolme (Millaisilla kielellisillä valinnoilla diskursseja pidetään yllä ja uusinnetaan) haetaan vastausta mallin ensimmäisessä kohdassa.

Analyysimallin soveltamisella tarkoitan sitä, että en ole tehnyt analyysia yhtä yksityiskohtaisesti kuin Mäkilä väitöstutkimuksessaan. En mene representationaalisten valintojen kohdalla kovin tarkasti yksittäisiin sanoihin, vaan keskityn pikemminkin ilmaisuihin ja kokonaisiin lauseisiin, jotka esimerkiksi väittävät suoraan jotain lasten netinkäytöstä. Aineistosta erottelen primaarit ja sekundaarit diskurssit, mutta en syvenny tutkimaan diskurssien hegemonisuutta, sillä se vaatisi mielestäni suuremman aineiston ja pidemmän perehtyneisyyden ja kokemuksen diskurssien tutkimisesta.

Taulukko 1. Kolmen tason representaatioanalyysi (Mäkilä 2007)

<p>I Ensimmäisen tason representaatio eli representationaalinen valinta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yksittäisessä jutussa tehty yksittäinen jotakin asiaa representoiva kielellinen valinta • valintojen tekemistä ohjaavat erilaiset diskurssit • Diskursseja on vaikea havaita tällä tasolla, sillä diskurssit pyrkivät peittämään oman läsnäolonsa ja vaikuttamaan luonnollisilta. Täten myös representationaalisten valintojen erottaminen vaikeutuu
<p>II Toisen tason representaatio eli juttutodellisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yksittäisessä jutussa tehtyjen representationaalisten valintojen muodostama kokonaisuus • Toisen tason representaation kautta voidaan päästä käsiksi ensimmäisen tason representaatioihin deduktiivisella päättelyllä: etsitään, mitkä piirteet tekstissä ovat erityisesti synnyttämässä tällä toisella tasolla havaittua laajempaa representaatiota • Kun tämä tarkkailu toistetaan riittävän suuressa aineistossa, löydetään representationaalisista valinnoista säännönmukaisuuksia, joiden pohjalta voidaan induktiivisesti päättelemällä määrittää valintoja ohjaavat diskurssit ja niiden ominaisuudet
<p>III Kolmannen tason representaatio eli diskurssi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laajin representaatio kohteestaan, ohjaa ensimmäisen tason representaatioita • Ei esiinny sellaisenaan yksittäisissä aineiston jutuissa • Diskursseja vertaamalla voidaan määrittää niiden keskinäiset valta-asetelmat eli ovatko ne primaarisia vai sekundaarisia vai jopa hegemonisia • Diskurssien valta-asetelmia ei voida palauttaa toisen tason representaatioihin

5 LASTEN NETINKÄYTTÖ SANOMALEHDEN REPRESENTAATIOISSA

Aineistoa tarkasteltuani uutisjutuista löytyi neljä selkeästi erottuvaa diskurssia eli puhumisen tapaa. Kutsun diskursseja sisäisen uhan diskurssiksi, ulkoisen uhan diskurssiksi, luonnollisuuskurssiksi sekä osallistaja-diskurssiksi. Sisäisen ja ulkoisen uhan diskurssit dominoivat selkeästi kahteen muuhun diskurssityyppiin verrattuna ja ne esiintyivät suurimmassa osassa aineistoa. Myös luonnollisuus- ja osallistaja-diskurssien hallitessa representaatioita mukana oli yleensä jompaa kumpaa uhkaa sisältävää puhumisen tapaa. Aineiston 33:sta jutusta kahdeksassa oli havaittavissa selkeästi vain yksi dominoiva diskurssi.

Taulukko 2. Diskurssien määrät ja järjestys aineistossa.

Diskurssi (yht. 33)	Primaari	Sekundaari
Sisäinen uhka (27)	14	13
Ulkoinen uhka (23)	16	7
Luonnollisuus (11)	3	8
Osallistaja (5)	0	5

Tarkastelen tässä kappaleessa jokaista löytämäni diskurssia erikseen omassa alakappaleessaan. Mäkilän kolmen tason representaatioanalyysia mukaillen olen aluksi tutustunut aineiston juttutodellisuuteen, josta olen esittämällä aineistolle tiettyjä kysymyksiä päässyt seuraavaan vaiheeseen eli yksittäisten representationaalisten valintojen tarkasteluun. Toistuvat ja toisistaan poikkeavat ilmaisut viittaavat siihen, että juttutodellisuuksia ohjaavat tietyt diskurssit. Diskurssien määrittelyn jälkeen palataan takaisin tarkastelemaan juttutodellisuuksia eli yksittäisiä juttuja ja niissä tehtyjä valintoja. Viimeisessä kohdassa selvitetään, millä tavalla diskursseja pidetään yllä ja vahvistetaan. (Mäkilä 2007.) Diskurssien tarkastelun yhteydessä tuon esille niitä rakentavia ja ylläpitäviä kielellisiä valintoja esimerkinäytteen avulla. Esimerkeissä on mukana haastateltavan

lehdessä mainittu titteli, jos lainaus on otettu suoraan haastateltavalta tai se on selkeästi yhdistettävissä haastateltavan sanomaksi. Lisäksi olen merkinnyt, jos lainaus on otettu esimerkiksi pääkirjoituksesta tai kolumnista. Jos lainauksen perässä ei ole merkitty lähdettä, esimerkki on niin sanotusti toimittajan omaa puhetta.

5.1 Ulkoisen uhan diskurssi

Aineistossa lasten netinkäytön representaatioita ohjaa useimmiten primaarina diskurssina ulkoinen uhka. Ulkoisella uhalla tarkoitan puhunnan tapaa, jossa internet, netinkäyttö ja erilaiset mediavälineet ovat itsessään uhka lapsen turvallisuudelle, kehitykselle ja ”puhtaalle” lapsuudelle tai jossa paha tulee lapsen elämänpiirin ulkopuolelta: netissä vaanii pedofiili, hyväksikäyttäjä ja rikollinen.

Internet koetaan vielä muusta elämästä erillisenä paikkana, jossa pätevät erilaiset säännöt kuin kasvokkain tapahtuvassa vuorovaikutuksessa. Netinkäyttö on uhka myös perheen yhteiselle ajalle. Lapsi on usein uhri tai passiivinen hahmo aikuisten huolipuheen keskellä.

Älypuhelin on pahin

”Kiireessä huolimattomasti klikattu linkki on hyvin yleinen syyllinen, ja etenkin älypuhelimet ovat ongelmallisia.” Kansalaisjärjestön toiminnanjohtaja LK 30.3.2014

Ulkoisen uhan diskurssissa netinkäytön mahdollistavat medialaitteet ja -palvelut nähdään itsessään ongelmallisina ja yhteiskuntajärjestystä horjuttavina välineinä, joilla on ikään kuin oma tahto. Toisin kuin sisäisen uhan diskurssissa, ongelmien syyksi ei nimeä ihmistä, vaan syyllinen on kasvoton ja paha teknologia.

Huoli ja moraalipaniikki näkyvät erityisen hyvin juuri puhelimen kohdalla, sillä lasten puhelinten ja älykännyköiden käyttö on lisääntynyt voimakkaasti muutaman viimeisen vuoden aikana. Vuoden 2013 Lasten mediabarometrin mukaan 8–vuotiaista lapsista 94 prosentilla oli käytössään oma kännykkä. Kaikista 5–8 -vuotiaista lapsista puolella oli

puhelimessaan nettiyhteys. Vertailussa vuonna 2010 tehtyyn kyselyyn vain joka kymmenennellä 5–6 -vuotiaalla oli oma puhelin, kun vuonna 2013 puhelin löytyi jo joka viidenneltä. (Suoninen 2013, 42–45.)

“Älypuhelin on ehkä jopa vaarallisempi kuin tavallinen pöytätietokone, sillä kännykän saa mukaan kaikkialle ja siinä kulkevat mukana kaikki tiedot, viestit ja kuvat.” Nettipo-liisi, ylikonstaapeli LK 8.8.2014

“Kännykkä koukuttaa yhtä lailla lapsia kuin aikuisiakin.” LK 3.4.2014

“Äskettäin tehdyn oppilaspalautekyselyn mukaan kiusaaminen on lisääntynyt ja se tapahtuu suurimmaksi osaksi sosiaalisen median ja puhelimen kautta.” LK 23.5.2013

Myös tietokoneet, digitaaliset pelit ja netistä löytyvä sisältö ylipäänsä uhkaavat lapsia ja heidän psyykkistä ja fyysistä terveyttään. Netinkäyttö ja mediavälineet voivat pahimmillaan olla uhka koko lapsuudelle. Martsolan ja Mäkelä-Rönnholmin (2006, 26–27) mukaan lapsuudeksi kutsuttu aika on lyhentynyt kahdella vuodella viimeisen sadan vuoden aikana ja yhtenä syynä tähän on lasten mediankäyttö.

“...sisällöltään arveluttavat, monissa lapsissa hämmennystä ja jopa ahdistusta aiheuttavat nettisivut löytyvät yhtä helposti molemmista [tietokoneen ja älypuhelin verkosta].”Pääkirjoitus LK 11.7.2013

“Lasten ja nuorten arki täyttyy helposti ruuduista, joiden suoltamaan tarjontaan voi uppoutua”

LK 23.5.2013

“...tutkijatkin julisti, kuinka nuorena lapset Suomessa moneen muuhun maahan verrattuna vempeleitään käyttävät. Haloo, sanon minä. Joku raja se olla pitää. Jos tabletille ehtii ennen pottaa, tablettihan voi pudota pottaan.” 48-vuotias näyttelijä LK 4.4.2014

Netti rikollisten ja aikuisille tarkoitetun sisällön areenana

Puhe lapsista uhreina näkyy etenkin netinkäyttöön ja rikoksiin liittyvässä uutisoinnissa. Aineistossa on sekä uutisia rikoksista että rikoksilta suojautumisesta ja turvatoimenpiteiden tärkeydestä. Lasten netinkäyttö näyttäytyy arveluttavana, koska he ovat sitä kautta vaarassa joutua pahantekijän kynsiin.

“Varas vaanii etenkin lapsen identiteettiä.” Otsikko LK 30.3.2014

“Poliisille ovat tuttuja myös muut verkon ongelmat, kuten identiteettivarkaudet, koulu-uhkaukset ja tekijänoikeusrikokset.” LK 8.8.2014

Rikosuutiset koskevat etenkin lasten seksuaalista hyväksikäyttöä. Pedofiilit ja hyväksikäyttäjät vaativat hyväuskoisia lapsia keskustelupalstoilla ja sosiaalisessa mediassa. Vuoden 2008 suomalaisen uutisseurannan tuloksissa huomattiin, että lapset ovat uutisten aiheita etenkin silloin, kun kyse on turvallisuudesta ja joutumisesta uhrin asemaan (Suikkanen, Saloniemi & Holma 2008, 50–52).

“Houkuttelu alkoi satojen tyttöjen ulkonäön kehumisella ja keskustelujen kommentoinnilla internetissä. 20 tyttöä tarttui syöttiin.” LK 9.3.2012

“Mies on esiintynyt internet-palveluissa eri profiileilla ja käyttänyt useita eri nimi-merkkejä. Hän on ollut internetin sosiaalisten medioiden palveluiden kautta yhteydessä alle 16-vuotiaisiin tyttöihin ja uskotellut olevansa nuori poika.” LK 25.9.2013

Yksi selkeästi erottuva teema ulkoisen uhan diskurssin säätelmissä jutuissa oli keskustelu pornon yleistymisestä lasten ja nuorten arjessa. Lapsilla on ollut etenkin internetin yleistymisen myötä entistä parempi pääsy aikaisemmin vain aikuisille tarkoitettuihin sisältöihin, kuten väkivaltavihteeseen ja seksuaalisiin kuvastoihin (d’Haenes & Tsaliki 2013, 249). Aineiston valossa lapset ja nuoret sekä aktiivisesti ja uteliaasti etsivät seksuaalisia sisältöjä tai he päätyvät aikuisille suunnattujen materiaalien ääreen vahingossa tai muun netinkäytön ohessa.

“[...]liitto heräsi poikien pornoinnostukseen, kun se listasi viime vuoden Poikien puhelimeen tulleet huolenaiheet raportiksi. -- Yllättäen älypuhelimista on tullut uusi porno-kanava.”

LK 5.6.2013

“Tyttöjen haavemaailma ja todellisuus voivat joutua todelliselle törmäyskurssille internetissä. Tuskin yksikään nuori voi nykypäivänä välttyä sen seksuaaliselta sisällöltä.”

LK 31.3.2013

“Pornosivuille päätyminen vahingossa tai tarkoituksella voi vahingoittaa lasta syvästi.”

Lastenpsykiatri LK 11.5.2012

Yhteinen aika vaarassa

Lasten netinkäyttö uhkaa myös perheiden yhdessä viettämää aikaa ja kuluttaa resursseja “järkevämältä” tekemiseltä. Aineistossa lapsuutta uhkaa kiire ja aikataulutettu elämä, jolloin perheellä ei ole aikaa “olla tekemättä mitään”. Jatkuva puhelinten “näprääminen” ja tietokoneella vietetty aika on pois perheeltä ja tekee lapsista epäsosiaalisia.

“Vanhemmat asettavat tietokoneen käytössä rajoituksia lapsille. Lapset haluavat nyt saman aikuisille, jotta perheissä voitaisiin nauttia kiireettömästä yhteisestä ajasta ilman jatkuvaa kännykän ja tietokoneen seilailua.” LK 3.4.2014

“[...] ei voi ymmärtää, että juuri MLL on kannustamassa perheitä syvemmälle nettiin. Hänen mielestään netissä notkuminen heikentää esimerkiksi sosiaalisia taitoja.” 48-vuotias näyttelijä LK 31.3.2013

Joissakin jutuissa arvotetaan myös sitä, millaista on oikea ja väärä käyttäytyminen tai tapa elää. Uuden ja vanhan median vertailussa ja vastakkainasettelussa kuultaa läpi moraalipaniikki-ajattelu (ks. luku 2; esim. Crithter 2008, 100; McLuhan 2001, 89).

“Vanhemmat antavat lapsille [...]n mukaan välillä väärä asioita: pelejä ja tavaraa, kun lapset tahtoisivat aikuisilta läsnäoloa ja aikaa.” Psykologi LK 3.4.2014

“Lautapelit, kirjat, musiikki, arkinen yhdessäolo ja puuhastelu voittavat linnoittautumisen omille koneille.” 48-vuotias näyttelijä LK 31.3.2013

“Lasten tablettitietevyydestä huolimatta minä olen huolissani enemmänkin siitä, että lukeminen vähenee, kieli köyhtyy eikä kukaan osaa kirjoittaa kaunoa.” Kolumnisti LK 4.4.2014

Aineiston perusteella internet koetaan muusta elämästä irrallisena alueena. Ajatus siitä, että perhe voisi tehdä yhdessä asioita netissä ja median äärellä, ei nouse esiin aineistossa. Erontekoa tehdään aktiivisesti esimerkiksi puhumalla “käyttäytymisestä” ja “nettikäyttäytymisestä” sekä luokittelemalla tietokoneen ja television parissa vietetty aika passiiviseksi tekemiseksi.

“Ruutujen ääressä kulutettua aikaa voi vähentää yhteisistä käytännöistä sopimalla ja yhdessä tekemällä. Esimerkkiä voi näyttää olemalla itse aktiivinen vapaa-ajallaan.” Tutkija LK 23.5.2013

“Mitä mieltä: ovatko käytöstavat tarpeellisia? Miten nykyajan nuoret käyttäytyvät? Millaista on nettikäyttäytyminen?” Gallup-kysymys LK 10.8.2014

5.2 Sisäisen uhan diskurssi

Kuten taulukosta 2 selviää, suurinta osaa aineiston representaatiosta ohjaa sisäisen uhan diskurssi. Primaarina diskurssina sisäistä uhkaa esiintyy toiseksi eniten. Erotuksena ulkoiseen uhkaan sisäinen uhka viittaa huoleen ja suojelun tarpeeseen, jossa internet tai media ei itsessään ole paha, vaan uhka syntyy pikemminkin ihmisten käytöksestä ja vuorovaikutuksesta. Tyypillisimmillään uhkaa koetaan vanhempien välinpitämättömyydestä käytöksestä tai tietämättömyydestä sekä lasten kehitysvaiheesta ja kypsyttämättömyydestä käsitellä “aikuisten maailmaan” kuuluvia asioita.

Tyhmät vanhemmat

Sisäisen uhan diskurssin hallitsemisessa jutuissa korostuu vanhempien merkitys lasten opastajina hyvään ja tasapainoiseen elämän sekä turvalliseen netinkäyttöön. Useat asiantuntijat psykologian, kasvatuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon aloilta esittävät huolensa puutteista lasten ja vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa.

Myös Kupiainen, Sintonen ja Suoranta (2007, 4) puhuvat ”vastuuttomista vanhemmista” joita ei viranomaisten mielestä voi jättää vastuuseen lasten mediakasvatuksesta, vaan ohjat pitää olla valtiolla ja kasvatusinstituutioilla. Useimmiten lasten netinkäyttöön liittyväksi uhaksi koetaan vanhempien tietämättömyys ja taitamattomuus lasten ja nuorten suosimien medioiden ja palveluiden edessä. Aineistossa vanhemmista piirtyy kuva hie-
man tyhmistä, kelkasta tippuneista aikuisista, jotka jättävät lapset vahingossa ulkoapäin tulevan uhan armoille.

*“Vanhemmat ostavat usein jo ekaluokkalaiselle älypuhelimien. He eivät miellä, että puhelimesta pääsee netin kautta mihin sivuille tahansa.” Poikien ja miesten keskuksen päällikkö
LK 5.6.2013*

Aikuiset ovat velvollisia huolehtimaan omasta osaamisestaan ja pysyttelemään la lasten mediankäyttötaitojen kanssa. Osaamattomuutta ei voi käyttää tekosyynä, vaan ongelma nähdään myös kiinnostuksen puutteessa.

“Vanhempi pystyy ohjaamaan lapsen älypuhelin käyttöä, vaikka ei olisikaan ”super-tietäjä”” lastensuojelujärjestön erityissuunnittelija LK 12.1.2014

“On turha itkeä sitä, missä nuori netissä liikkuu, koska voi itse opetella käyttämään sitä.” Nuorisojärjestön viestintäpäällikkö LK 1.7.2012

Joissakin aineiston jutuissa vanhempia syytetään suorastaan välinpitämättömyydestä tai laiminlyönneistä. Lasten tekemisistä ja kuulumisista tulee olla kiinnostunut yhtä lailla

offline -kuin online -maailmassakin. Vanhempien ei saisi piiloutua tietämättömyyden ja osaamattomuuden taakse.

“Erityisesti netti- ja peliriippuvuuksien suhteen vanhemmat ovat aivan pihalla. Lapset pelaavat rajuja pelejä ja katsovat nettipornoa, eikä vanhemmilla ole mitään käsitystä asiasta.” Lastenpsykiatri LK 11.5.2012

“Liitto on ihmeissään suomalaisvanhemmista, jotka seuraava huonosti lastensa netinkäyttöä. -- Kyllä vanhempien täytyisi tietää, millä sivustoilla lapsi netissä käy.” Järjestön kehityspäällikkö, seksuaalineuvoja LK 19.2.2012

“...aikuisen tehtävä on nostaa esiin tämäkin aihe [seksuaaliset lähestymisyrietykset internetissä] keskusteluun. Täytyy olla kiinnostunut lapsen elämästä.” Ylikonstaapeli LK 10.3.2012

Myös estot, kiellot ja valvonta esiintyvät useissa sisäisen uhan diskurssin ohjaamissa jutuissa. Vanhempien oikeudet ja velvollisuudet rajoittaa lasten tekemisiä korostuvat niin sisäisen kuin ulkoisen uhan konteksteissa. Suojaaminen ja rajoittaminen nousevat esille etenkin älypuhelimista puhuttaessa.

“Operaattorien mukaan vain neljäsosa älypuhelinlapsen vanhemmista on hankkinut jälkeläisensä kännykkään suojaukset, jotka estävät pääsyn esimerkiksi aikuisviihdesivuille. Vanhempien on syytä tiedostaa ongelma ja toimia sen mukaan – lapsen parhaaksi.” Pääkirjoitus LK 11.7.2013

“Operaattorit tarjoavat vanhemmille palveluita, joilla lapsen puhelinta saa valvottua etäältä omasta puhelimesta käsin”. LK 8.8.2014

“Aikuisella on oikeus käydä varsinkin alakoululaisen puhelinta läpi jos epäilee, että jotain hämärää tapahtuu”. LK 8.8.2014

Oikeutus valvoa, estää ja rajata lapsen ja nuoren netinkäyttöä tulee aineiston juttujen perusteella vanhempien velvollisuudesta suojata lasta haitallisilta sisällöiltä ja ulkoa tulevalta uhilta. Asetelman taustalla voi olla myös perinteinen ajatus vanhemman ja lapsen

valtasuhteista kasvatuksessa. Seppänen ja Väliverronen (2012, 172) tiivistävät ajatuksen seuraavasti: “Jos lapselle ei “aseteta rajoja”, vanhempien valta vähenee ja lapsen lisäänty, mikä liiallisuuksiin mennessään aiheuttaa monenlaisia ongelmia.”

Vanhemmille sanomalehdessä tarjotut neuvot ja ohjeet voivat olla linjassa sen tuen kanssa, joita vanhemmille tarjotaan muun muassa erilaisten oppaiden sekä järjestöjen tuottamissa mediakasvatusmateriaaleissa. Buckinghamin (2003) mukaan Iso-Britanniassa vanhemmille suunnatut materiaalit tarkastelevat lasten mediankäyttöä vahvasti suojelullisesta näkökulmasta: ne tarjoavat ohjeita muun muassa televisionkatselun rajoittamiseen ja kaupallisten viestin vastaanottamiseen. Kriitikkojen mukaan tällainen lähestymistapa pyrkii lähinnä vaimentamaan “riittämättömien” vanhempien syyllisyydentuntoa. (Buckingham 2003, 101.)

Holtittomat lapset

Lasten netinkäytön uhkana nähdään myös lapset itse. Sisäisen uhan diskurssissa korostuu lasten ikävaihe ja siitä johtuva kokemattomuus ja kypsyttömyys. Lasta ei saa laittaa liian aikaisin maailmaan, jossa kuuluisi pärjätä aikuisten taidoilla ja kokemuksilla. Buckinghamin (2000, 39) mukaan lapset nähdään passiivisena aikuisten kontrollin ja manipulaation vastaanottajina.

"Mitä nuorempi lapsi on, sitä tärkeämpää netinkäytön seuraaminen aikuiselle on." LK 8.8.2014

"Hänen mielestään vanhemman vastuu saamen opiskelussa on iso, kun jonkun on valvottava lapsen osallistumista ja oltava tukena, jos tekniikka pettää". LK 6.9.2014

"Nuoret kyllä osaavat käyttää teknisesti näitä välineitä, mutta heidän arviointikykynsä on edelleen lapsen tasolla". Ylikonstaapeli LK 10.3.2012

Lapset ovat myös helposti alttiita mieliteoille ja he muodostavat riippuvuussuhteen mediavälineisiin ja nettiin. Kun lapsille annetaan vapaa pääsy mediavälineiden ja netin

maailmaan, he käyttävät tätä mahdollisuutta hyväkseen ja laiminlyövät ”oikeat tehtävänsä”.

“On some- ja peliriippuvaisia lapsia, jotka tavoittelevat vain hetken huvia.” Opetuksen suunnittelusta vastaavan viraston pääjohtaja LK 4.12.2013

“Entäs tietokoneet sitten. Kun oppilaat päästää tietokoneelle, eivät he muuta tee kuin viihdettä tai sitten kiusataan muita.” Netissä sanottua -palstalta LK 24.5.2013

“Joku ehkä sanoi, että huomaatko - koko ajan näpräät. Aloin ajatella asiaa, ja sitä kautta olen pystynyt vähentämään käyttöä. En ehkä edes ota laitetta mukaan kaikkialle” 16-vuotias tyttö Helsingistä LK 22.4.2014

Huhtikuussa 2014 ilmestyneessä jutussa ”Sen pitää olla mulla koko ajan kädessä” (LK 22.4.2014) haastatellaan nuorta, joka kertoo omasta suhteestaan älypuhelimeensa. Ilmaisilla, kuten ”yrittänyt vähentää käyttöä”, ”tunsi riippuvuutta laitteestaan” ja ”oikeat ihmissuhteet saattavat kärsiä” suhdetta puhelimeen rinnastetaan esimerkiksi päihderiippuvuuteen. danah boydin (2014, 78–79) mukaan riippuvuus-sanaa ei saisi käyttää puhuttaessa lasten puhelinten käytöstä, sillä se entisestään demonisoi lasten teknologian käyttöä. Suomalaistutkimuksessa aikuiset olivat lapsia enemmän huolissaan puhelimeen syntyneestä suhteesta. Lapsista ja nuorista vain harva koki ahdistusta puhelimen liiallisesta käytöstä. (Noppari 2013, 51.)

Jostain syystä käyttäytyminen muuttuu, kun siirrytään kasvokkain käytävästä viestinnästä virtuaalimaailman viestintään. Kiusaaminen on lasten ja nuorten keskuudessa ongelma ja netti toimii oivallisena jatkeena koulupäivän jälkeen tapahtuvalle häirinnälle ja ilkeilylle.

“Nimettömänä voi netissä käyttäytyä aika rajustikin. Kun toista ei näe, uskaltaa sanoa enemmän ja pahemmin.” 17-vuotias poika LK 10.8.2014

“[...]’n mukaan monet ajattelevat, että sananvapauden nojalla voi tehdä netissä mitä vain. Lapsi saattaa lähteä mukaan kiusaamiseen miettimättä asiaa sen enempää.” Nettipoliisi LK 5.2.2013

5.3 Luonnollisuus-diskurssi

Kolmantena puhumisen tapana aineistosta erottuu luonnollisuus-diskurssi. Diskurssin piirteitä ovat ajatus netinkäytöstä luonnollisena osana lasten arkea, mediataitojen hallitsemisen tärkeys nykypäivän digitalisoituneessa maailmassa sekä tapa, jota kutsun neutralointipuheeksi: luonnollisuus-diskurssia pidetään yllä ja uusinnetaan muun muassa purkamalla sitä käsitystä, että eläisimme kahdessa erillisessä todellisuudessa. Vanhempien tai koulun kasvatusvastuu ja lasten eteen asettuvat uhat ja mahdollisuudet ovat yhtä todellisia niin offline- kuin online -maailmassakin. Luonnollisuus-diskurssi näkyi myös Yoonin (2006) tutkimuksessa eteläkorealaisten nuorten mediankäytön representaatioissa (ks. luku 2.4). Yoon näki nuoret eräänlaisina uuden teknologian pioneerikäyttäjinä, vaikka hänenkin tuloksissaan huolet ja uhat varjostivat luonnollisuus-keskustelua.

Luonnollisuus-diskurssi esiintyy useimmiten yhdessä sisäisen uhan diskurssin kanssa. Vain kolmessa jutussa kaikista 33:sta luonnollisuus-diskurssi oli primaarisessa asemassa. Mielenkiintoisimmat vastakkainasettelut uhka-diskurssien ja luonnollisuus-diskurssin välillä voi nähdä kouluihin liittyvissä jutuissa.

Osa tätä päivää

Yhteisöpalvelut, kuten YouTube, Facebook ja Wikipedia kiinnostavat lapsia ja nuoria muun muassa siksi, että ne tarjoavat mahdollisuuden osallistua yhteisen mediakulttuurin rakentamiseen: lapset ja nuoret haluavat tulla kuulluksi ja mikä voisi tänä päivänä antaa paremmin äänen kuin (lähes) kaikkien saatavilla oleva media. Kotilaisen (2010, 66) mukaan etenkin lapset ja nuoret ovat sopeutuneet hyvin medioiden jatkuvaan läsnäoloon. Median pyörät ovat pyörineet eteenpäin eikä kehitystä ole enää mahdollista pysäyttää.

“Laitekirjon ja viihdetarjonnan monipuolistuessa on epärealistista odottaa, että ruutu-aika vähenisi merkittävästi nykyisestä. Lisäksi pelit, chattailu ja muu netinkäyttö on luonnollinen osa lasten ja nuorten elämää.” Tutkija LK 23.5.2013

“Sukupolvi on kasvanut sisään laitteisiin, joilla voi olla toisiin yhteydessä vuorokauden ajasta riippumatta. Lisäksi nuorena ikätovereiden merkitys on paljon suurempi kuin vähän vanhempana, jolloin tulee muitakin ihmissuhteita esimerkiksi työelämässä”.
Psykiatrian professori LK 22.4.2014

“[V]altaosalle nuorista nettiyhteisöt ovat luonnollinen osa arkielämää. Ne ovat yksi tapa muiden joukossa jutella kavereiden kanssa. Ne eivät ole irrallinen saareke.” Nuorisjärjestön viestintäpäällikkö LK 1.7.2012

Uudet mediat tunnistetaan etenkin nuorten elämään kuuluvaksi asiaksi ja niiden käyttö on osa nykymaailman menoa, johon vakiintuneidenkin instituutioiden on otettava kantaa. Huhtikuun 30. päivä ilmestyneessä jutussa kuvan perusteella kaksi noin 50–60 – vuotiasta norjalais-suomalaisen liiton aktiivia pohdiskelevat uusia tapoja, joilla kielenopiskelua saataisiin elvytettyä Pohjois-Norjassa.

“Nettiopetus tai joku muu nuoriin pystyvä konsti on nyt keksittävä, että suomen osaaminen elpyisi Norjassa. -- Nykyaikainen keino voisi olla internetin hyödyntäminen opetuksessa, facebook ja kaikki muu, mikä kiinnostaa nuoria. Pakottaa ei voi, pitää uudistua ja etsiä uusia metodeja.” LK 30.4.2013

Jutun perusteella saa kuvan, jossa aikuisille netti näyttäytyy vielä jonakin uutena ja vähän radikaalinakin, mutta nuorten motivoimiseen ja asioiden mielekkäiksi tekemiseen se sopii, joten on pysyttävä ajassa mukana.

Vastapuhe uhille

Ajatus lasten netinkäytöstä tavallisena ja arkeen kiihkottomasti kuuluvana asiana tulee esille mielenkiintoisella tavalla, jossa puretaan mielikuvia netinkäytöstä uhkaavana ja tavallisen elämänpiiriin kuulumattomana asiana. Uhka-asetelmia puretaan etenkin muistuttamalla, että jos jotain pahaa tapahtuu, syypää on median ja laitteiden käyttäjissä, ei itse laitteissa.

“Koskaan ei ole yksikään kännykkä ketään kiusannut, kuten ei asekaan ole itseksensä keittänyt ampunut” Netissä sanottua -palstalta LK 24.5.2013

“Mutta ei jääkiekkomailaakaan kielletä sen takia, että sillä voi hakata toista. Kiusaamiseen löydetään aina keinot.” Kolumnisti LK 30.1.2014

“Kännykän kieltäminen ei poista sosiaalista ongelmaa nimeltä kiusaaminen.” Mediakasvatuksen lehtori, dosentti LK 24.5.2013

Luonnollisuus-diskurssissa puututaan myös suoranaisesti kasvattajien toimintaan muistuttamalla, ettei kasvatusvastuusta voi liueta vetoamalla siihen, että asioita tapahtuu internetissä. Kiinnostus lapsen elämään ei rajoitu ajan ja paikan perusteella: lapsi on lapsi netissäkin ja vanhemman tulee toimia sen mukaan. Seuraavat näytteet toimivat yhdessä sisäisen uhan diskurssin kanssa muistuttamalla vanhempien vastuusta.

“Kyllä vanhempien täytyisi tietää, millä sivustoilla lapsi netissä käy. Ihan samalla tavalla kuin ulos lähtevältä lapselta kysytään mihin menet ja kenen kanssa.” Järjestön kehityspäällikkö, seksuaalineuvoja LK 19.2.2012

“Lapsilta ei voi odottaa netissä suurempaa arvostelukykä kuin muutenkaan.” Mediakasvatustutkimuksen päätutkija LK 16.3.2012

“Jokaisella vanhemmalla on jo elämäkokemuksensa perusteella valmiuksia ohjata lasta.” Lastensuojelujärjestön erityissuunnittelija LK 12.1.2014

Mediapaniikkeja puretaan muun muassa vertaamalla nykyaikaa entisiin aikoihin, jolloin asiat “olivat aina paremmin” (ks. esim. Nieminen & Pantti 2004, 66–70).

”On totta, että nuoret viettävät paljon aikaa tietokonepelien parissa, mutta kuinka paljon siinä on uutta. On nuorilla aiemminkin ollut tarjolla monenlaista vapaa-ajan viettotapaa.”

Pääkirjoitus LK 12.5.2013

“Omassa nuoruudessaani jos jotain ei uskallettu kysyä vanhemmilta tai opettajalta, kirjoitettiin Jammulle Suosikkiin. En osaa sitä aikaa kaivata”. Kolumnisti LK 30.1.2014

Koulu vastaan muu maailma

Ajatus lasten netinkäytön kuulumisesta tavallisena asiana heidän arkeensa näkyy esimerkiksi erotteluna koulun ja muun maailman välillä, jossa muu maailma on luonnollista ja siihen maailmaan kuuluu netinkäyttö. Koulu on puolestaan vanhanaikainen instituutio, jonka on uudistuttava jos kansakunta halutaan pitää mukana kilpailussa muun maailman kanssa.

“Koulu joutuu kilpailemaan nuorten ajankäytöstä internetin ja pelien kanssa - ja häviää. - Ne tarjoavat laadukkaita oppimisympäristöjä, joista voitaisiin ottaa oppia koulusakin.” Professori LK 4.12.2013

“...opetus on samanlaista tiedon tankkaamista ja ulkolukua kuin 60 vuotta sitten. -- Diginatiivi sukupolvi hakee tietoa sujuvasti verkosta. Koulun tehtävä on opettaa lapsia analysoimaan oppimaansa, toimimaan ryhmässä ja arvostamaan erilaisuutta.” Kansanedustaja, LK 4.12.2013

Kupiaisen, Sintosen ja Suorannan (2007, 4) mukaan myös mediakasvatuksella on ollut oma roolinsa koulun ja nuorison mediakulttuurin välisen juovan synnyttämisessä: koulujen mediakasvatus on painottanut liikaa opettajien makua ja mediakokemuksia ja samalla jättänyt huomiotta lasten ja nuorten omat kiinnostuksen kohteet. Tilannetta on ollut hankalaa korjata.

Aineistossa apua koulun ja “muun maailman” yhteensovittamiseen tarjoavat mediakasvatuksen tutkijat ja ammattilaiset.

“Mediakasvatuksen asiantuntijat kehittäisivät peruskoulun mediakasvatusta tuomalla opetuksen lähemmäksi lapsen omaa elämää. -- Arkioppimisessa saadut kokemukset keskustelisivat opetuksen kanssa.” Mediakasvatusjärjestön puheenjohtaja LK 24.8.2013

5.4 Osallistaja-diskurssi

Tutkijat ovat vasta viime vuosina kiinnostuneet lasten ja nuorten osallistumisesta median tekemiseen, kun aikaisemmin katseet ovat olleet lähinnä median vaikutuksissa ja sen käyttötavoissa (Kotilainen 2010, 66–67). Tutkimuksen painopisteet voivat heijastella myös sanomalehtiaineistossa. Ajatus lasten netinkäytöstä ja vuorovaikutuksesta virtuaalimaailmassa jonakin hyvänä, positiivisena ja kannustettavana asiana ei pääse Lapin Kansan jutuissa esille läheskään niin hyvin kuin näkökulmat internetistä uhkien ja vaaranpaikkojen areenana.

Aineistossa oli kuitenkin havaittavissa oma diskurssinsa mediankäytöstä saatavien hyötyjen puolestapuhujana. Kutsun tätä diskurssia osallistajaksi, sillä se ohjaa representatioita katsomaan lasten netinkäyttöä enemmän kuin pelkästään tavallisena ja luonnollisena asiana: netinkäytöstä voi olla jopa hyötyä ja median osallisuus lasten elämässä voi aktivoida ja avata uusia mahdollisuuksia.

Diskurssi ei esiinny aineistossa kovin useasti ja se on lähes poikkeuksetta alisteisessa asemassa muihin diskursseihin nähden. Osallistajuus pääsee ääneen sivuhuomioina kaiken muun keskellä. Proutin ja Jamesin (1999) mukaan lasten sosiaalisia suhteita ja kulttuuria tulisi tarkastella itsenäisesti ja erillään aikuisten näkökulmista ja suhtautumisista. Lapsia ei pitäisi kohdella sosiaalisten rakenteiden ja prosessien passiivisina kohteina, vaan aktiivisina tiedon ja todellisuuden rakentajina. (James & Prout 1999, 8; Prout 2008, 29–30.)

Netti vuorovaikutuksen mahdollistajana

Kupiainen ja Sintonen (2009, 22–23) puhuvat osallisuuden aikakaudesta, jossa avainsanoja ovat muun muassa kollektiivisuus, jakaminen ja globaalius. Etenkin median ja netinkäytön mahdollistama yhdessä tekeminen ja vuorovaikutus tulevat aineistossa esille.

“Omilla kännyköillä kun voi koulun arjessa tehdä kaikenlaisia myönteisiäkin asioita, niin oman kuin toistenkin oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta.” Mediakasvatuksen lehtori, dosentti LK 24.5.2013

“...X.X:n mielestä on hienoa, että kavereihin voi pitää yhteyttä helposti myös kesälomalla. Vaikka talvikauden rutiinit katkeavat, yhteys säilyy.” LK 1.7.2012

Netin kautta voidaan rakentaa identiteettiä, toimia sosiaalisesti ja vastata tulevaisuuden haasteisiin. Aktiivinen toimiminen mediakulttuurissa voi korvata esimerkiksi yhteisöön tai uskontoon pohjautuvaa tunnetta kuulumisesta johonkin yhteiseen kokemusmaailmaan. (Kupiainen 2002, 73.) Internet voi tarjota myös konkreettista apua ja helpottaa vuorovaikutusta vertaisten kanssa.

“Netti voi olla tärkeä yksinäiselle nuorelle pienellä paikkakunnalla, jos nuori ei sovi valtavirtaan ja on vaikea löytää ystäviä. Netin kautta hän voi löytää samanhenkisiä ihmisiä.” Nuorisojärjestön viestintäpäällikkö LK 1.7.2012

“Monelle yksinäiselle ja kiusatulle nuorelle netti voi olla ainoa paikka, jossa löytää samanhenkisiä ihmisiä ja tukea.” Netissä sanottua -palstalta LK 24.5.2013

Huomiota herättävää on, että mahdollisuuksista ja osallisuuteen kannustamisesta puhutaan lähinnä negatiivisten asioiden, kuten kiusaamisen ja yksinäisyyden yhteydessä.

Netti hyödyllisenä haitoista huolimatta

Kuten todettua, osallistaja-diskurssi on aineistossa hyvin pienessä roolissa ja se on alisteinen muille diskursseille. Osallistaja-diskurssissa netinkäytön hyödyt tuotiin usein sille “siitä huolimatta” -ajattelun kautta, jolloin netti nähtiin hyvänä ja positiivisena, uusia ulottuvuuksia elämään tuovana asiana, vaikka siihen liittyy myös haasteita ja ongelmia.

“Riippuvaiseksi itsensä kokevat nuoret ovat sosiaalisempia ja onnellisempia kuin muut nuoret.” Teleoperaattorin toimitusjohtaja LK 22.4.2014

“Suurin osa teinien sosiaalisesta mediasta on harmitonta ja hyödyllistä” Kolumnisti LK 30.1.2014

*“Se, että lapset ja nuoret ovat sosiaalisessa mediassa pääsääntöisesti rikastaa elämää.” Lastensuojelujärjestön päällikkö
LK 1.7.2012*

5.5 Kuvat lasten netinkäytön uutisoinnissa

Aineiston 33:sta jutussa kahdessakymmenessä oli mukana kuvitusta. Yhteensä kuvien määrä oli 39 kappaletta, sillä neljä aineiston jutuista sisälsi gallup-haastattelun useine kuvineen. Kuvat olivat pääasiassa joko valokuvia tai graafikon tuottamaa kuvitusta tai näitä kahta muotoa yhdistelevää. Valtaosa kuvitusta sisältävistä jutuista oli laajoja, vähintäänkin puolen sivun, mutta useimmiten koko aukeaman yli ulottuvia juttuja.

Miettisen (1984; ks. luku 3.3) ryhmittelyä soveltaen jaoin kuvat neljään eri ryhmään: Henkilökuviin, tilannekuviin, aihekuviin ja erikoiskuviin. Erikoiskuviin kuuluu aineiston kolme kuvitettua kuvaa. Henkilökuviksi määrittelin kuvat, joissa katseen kohteina ovat henkilöt eivätkä esimerkiksi henkilöt jonkin tilanteen keskellä. Kaikki aineiston 19 gallup-kuvaa kuuluvat henkilökuvien joukkoon. Tilannekuvissa on aina mukana ihmisiä aktiivisessa roolissa, ”tekemässä jotain”, mutta kuvan varsinainen pääkohde on tilanteen, tunnelman tai tapahtumaympäristön kuvaaminen tai ihmisten suhde johonkin tilanteeseen. Aihekuvilla keskiössä on jokin käsiteltävään aiheeseen liittyvä esine, esimerkiksi puhelin. Kuvien jaottelu selkeisiin ryhmiin osoittautui vaikeaksi, sillä ryhmät näkyivät kuvissa päällekkäisinä ja välillä henkilö- ja tilannekuvien erottelu oli hankalaa.

Ryhmä	Henkilökuva	Tilannekuva	Aihekuva	Erikoiskuva
Määrä (yht. 39)	23	9	4	3

Kymmenessä jutussa kuvassa oli selkeästi lapsia tai nuoria. Aihekuvista kahdessa oli mukana ihmisen käsi, mutta ikää ei kuvien perusteella voinut päätellä. Miesten ja naisten osuus kuvissa oli tasainen, enkä ole kiinnittänyt sukupuolen esittämisiin huomiota niin kuvien tulkinnassa kuin koko aineistonkaan erittelyssä.

Henkilökuvista suurin osa (19) oli pieniä, yhden palstan levyisiä gallup-kuvia. Gallup-kuvat oli rajattu lähikuviksi, jolloin kuvassa näkyvät henkilöt päälaesta kaulan alapuolelle tai rintaan asti. Neljässä isommassa henkilökuvassa kaikki haastateltavat katsovat suoraan kameraan yhtä lukuun ottamatta. Kuvien koot vaihtelevat lähikuvista koko- tai puolikuviin. Yksikään iso henkilökuvakaan ei ollut lapsesta tai nuoresta.

Sen sijaan tilannekuvissa lapset ja nuoret ovat hyvin edustettuina. Tilannekuvat ovat lähes poikkeuksetta laajoja kuvia ja ne asettuvat usein aukeaman yli ja vievät suuren tilan koko aukeamasta. Yksi juttu oli kahden aukeaman mittainen. Tilannekuvissa tapahtumat ovat pääasiassa viestintätekniikan, kuten tietokoneen tai puhelimen, käyttöä. Myös kaikki aihekuvitukset olivat joko puhelin tai tietokone tai puhelimet, joita pidellään kädessä. Erikoiskuvia eli tässä aineistossa graafikon tekemiä kuvituksia oli kolme, ja ne kaikki poikkesivat toisistaan. Lisäksi yhdessä jutussa oli käytetty grafiikkaa valokuvien päällä. Yksi erikoiskuvista oli niin sanottu infografiikka hyväksikäyttöringistä, jossa Suomen kartta toimi pohjana osoittamaan, missä syytetyt toimivat ja kuinka paljon heillä oli uhreja.

Kuvat diskurssia rakentamassa

Tässä tutkimuksessa rinnastan kuvat samaan asemaan tekstin kanssa suhteessa diskurssien rakentamiseen ja ylläpitämiseen. En siis jaottele kuvia täysin omiksi representaatioiksi, vaan ne toimivat yhdessä jutun muiden elementtien kanssa synnyttäen laajemman representaation aiheestaan. Kuvien ottamista ja niiden valitsemista ohjaavat diskurssit sekä tietyt toimituskäytännöt, joista on kerrottu aiemmin tässä luvussa. Kuvitetujen juttujen määrissä ei ollut huomattavia eroja verrattuna diskurssien esiintyvyyteen: kymmenessä kuvitetuista jutuista sisäisen uhan diskurssi oli hallitseva oli primaari, seitsemän kuului ulkoisen uhan piiriin ja kahdessa kuvitetussa jutussa hallitsi luonnollisuus-diskurssi.

Tämän kokoisessa, suppeassa aineistossa kuvissa ei ole havaittavissa selkeää eroa sisäisen ja ulkoisen uhan diskurssien esittämisessä. Tämä voi johtua myös siitä, että useissa jutuissa representaatiota ohjaa sekä sisäisen että ulkoisen uhan diskurssi. Valtaosassa

kuvia mukana on tavalla tai toisella netinkäyttöä. Kaikki aihekuvat sijoittuvat uhan diskurssien ohjaamiin juttuihin ja kuvat tietokoneista ja älypuhelimista ikään kuin korostavat, että ”tässä ne ovat, ongelmien aiheuttajat”.

Vanhemmat eivät ehdi ja nuoret eivät enää tahdo

Kouluikäiset lapset kaipaavat kyselyn mukaan lisää yhteistä aikaa perheen kanssa.

Anu Leena Koskinen

● Television katselua, lautapeliä, syömistä yhdessä ja pyörälenkkejä.

Siinä ovat asiat, mitä 13-vuotias tekee mielellään yhdessä perheensä kanssa.

14-vuotias puolestaan tykkää käydä äitinsä kanssa kylässä, elokuvissa ja kaupungilla sekä syödä ja liikkua yhdessä koko perheen kanssa.

KAIKILLA YHDESSÄ tekemistä ei ole näin paljon. Tuoreen kyselyn mukaan yli puolet 7–14-vuotiaista suomalaislapsista haluaisi tehdä enemmän asioita yhdessä perheensä kanssa.

Lähes puolet myös tahtoisivat viettää nykyistä enemmän aikaa oman

perheensä kanssa.

Taloustutkimuksen tekemään nettikyselyyn vastasi helmikuussa yli 500 iältään 7–14-vuotiaasta lasta. Tutkimuksen teetti huvipuisto PowerPark.

PSYKOLOGI Keijo Tahkokallio sanoo, että perheissä on pulaa levollisesta perhe-elämästä, siitä kun ollaan kuin Ellun kanat. Elämä on aikataulutettua ja lapset ja aikuiset tästä syystä kierroksilla.

– Kun lukiolaisilta kysyttiin väitöskirjaa varten tärkeimmistä lapsuusmuistoista, hienointa oli juuri se, että oltiin yhdessä vanhempien kanssa tekemättä yhtään mitään.

Vanhemmat antavat lapsille Tahkokallion mukaan vähillä väliä asioita: pelejä ja tavaraa, kun lapset tahtoisivat aikuisilta läsnä-

COLOURBOX

YKSI nuorten neuvo omille vanhemmilleen on jättää kännykän näpräämisen ja olla läsnä.

oloa ja aikaa.

Tämä näkyy myös kyselyssä. Lapset eivät odota isoja elämyksiä, vaan läsnäoloa. Suurin osa vastanneista kertoi, että yleensä vapaa-ajalla perheen kesken oleskellaan kotona ja katsotaan televisiota.

Melkein joka toinen vastaajista oli pelannut perheen kanssa lau-

ta- ja konsolipelejä.

Miksi yhdessä olo on sitten niin vaikea löytää aikaa?

– Nykyään kaikilla on omat juttunsa ja harrastuksensa, Reetta Janhunen arvelee yleiseksi syyksi.

– Vanhemmat eivät ehdi ja nuoret eivät halua, Jone Korpi lisää.

Hän sanoo, että ilman perheen yhteistä tekemistä olisi itsekin helppoa olla vain tietokoneella.

SAMAN KYSELYN mukaan yli viidennestä lapsista harmittaa se, että vanhemmat ovat jatkuvasti kännykässä kiinni tai tietokoneen ääressä kotona.

Kännykkä koukuttaa yhtä lailla aikuisia kuin lapsiakin.

– Vanhemmat eivät tee sitä pahaa pahuuttaan, Tahkokallio sanoo.

Jone Korpi ymmärtävän pitää tai opiskelmoiti.

KYSELYN 1

ton perusteluvoimavarojen keuhkosairauksien tutkimuskeskuksesta vanhempien viikoksi tekemistä.

– Vanhei-

koneen kä-

sille. Laps-

aikuisille,

siin nautti

sestä ajast-

kän tai tie-

noo huvip

Kiviluom:

Jone Ko-

ta kännyki

– Ei ole n-

alle viisivu-

Yhteisiir-

ko on silti

– Jos teh-

tuja, pitää

samalla s-

Janhunen

PSYKOLO

aloittaisi

tä ainakin

söisi joka i-

vällisen.

Tahkoka

40 prosen

esimerkik-

kanssa.

– Tästä v-

jo suuri ke-

Kuva 1. Aihekuvat käsittelevät älypuhelin- tai tietokoneiden käyttöä. LK 3.4.2014

Vaikka suurimmassa osassa aineistoa ollaan huolissaan lasten netinkäytöstä, se ei näy aivan samalla tavalla kuvien henkilöiden ilmeissä. Osalla aikuisista on vakava tai totinen ilme, mutta useimmissa jutuissa tunnelma on hyväntuulinen ja kuvattava hymyilee. Kuvat voivat siis pehmentää otsikon ja tekstin antamaa vaikutelmaa tai olla jopa ristiriidassa otsikon väitteiden kanssa. Esimerkiksi jutussa ”Kiusaaminen saa jatkua pitkään” (LK 5.2.2013; kuva 2) pääkuvassa pojat juttelevat keskenään neutraalit tai hyväntuuliset ilmeet kasvoillaan ja kuvatekstissäkin kerrotaan, kuinka heidän mielestään omassa koulussa ei esiinny kiusaamista.

Kiusaaminen saa jatkua pitkään

Oppilaat:
Koulu
ei puutu
läheskään
aina.

STT, Kirsi Koskela

Koulukiusaamiseen ei puututa lähimainkaan aina, vaikka siitä koulussa tiedetään. Tuoreen tutkimuksen mukaan kiusaaminen alkaa usein jo ensimmäisellä luokalla tai siirtyneessä yläasteelle – ja loppuu vasta peruskoulun päätyessä.

Yläasteella kiusatuksi joutunut kertoo, että kotona kiusaamisesta tiedettiin, mutta koulussa asiasta ei puuttu.

– Se oli sellaista nimitteilyä, joskus tönnimistä tai muuta fyysistä. Haukkumista ja ulkopuolelle jättämistä. En tiedä, olisiko opettajalle kertominen mitään nuttanut, koska ei se olisi minua muuttanut. Olin helppo kiusattava.

PERUSOPETUSLAIN mukaan kaikilla on oikeus turvalli-
seen opiakoluympäristöön. Koulukiusaaminen voi täyttää rikosten tunnusmerkistöjä, mutta kiusaaja joutuu harvoin oikeudelliseen vastuuseen, toteaa Pelastakaa koulukiusattu -tutkimusta vetänyt Niina Mäntylä.

Kiusaaminen on jatkuvaa ja usein kiusaamiseen osallistutaan ryhmässä.

– Yleensä mukana on useampi tekijä. Yksi on esimerkiksi tehnyt pahoinpitelyn, yksi laittomasti uhkausten ja yksi kunnianloukkauksen. Toistuvuutta, mikä uhrielle näyttäytyy, ei kyetä ottamaan huomioon rikosoikeudellisen

(oik.) ja
saajille jälki-istuntoa.

(keskellä) mukaan

yläasteella ei kiusata. Kiusaamiseen voisi poikien mielestä puuttua kertomalla vanhemmille ja antamalla kiu-

sen rangaistuksen arvioinnissa, Mäntylä sanoo. Koulut tekevät poliisille kiusaamisesta ilmoituksia vaihtelevasti. Mäntylän mukaan suurin osa kiusatuista kertoi tutkimuksessa, että poliisin mukaan tulo lopetti kiusaamisen.

NETTIPOLISIINA toimiva vanhempi konstaapeli Jutta Antikainen kertoo, että koulukiusaaminen jatkuu usein saumattomasti netissä. – Nettikiusaaminen on monimuotoista, esimerkiksi kuvien muokkausta tai jonkun merkitsemistä typerään kuvaan, Antikainen kuvailee.

Usein nettipoliisin ottaa yhteyttä uhrin itse. – Me alamme selvittää, millaisista kirjoituksista tai kuvista on kyse. Jututamme tekijöitä ja uuria tarkasti. Jos kiusaaminen ulottuu reaali-
maailman puolelle, olemme tarvittaessa yhteydessä kouluun.

Antikaisen mukaan monet ajattelevat, että sananvapauden nojalla voi tehdä netissä mitä vain. Lapsi saat-
taa lähteä mukaan kiusaamiseen miettimättä asiaa sen enempää. – Nähdäkseni sillä, että ihmiset oppivat, miten saa toimia, on enemmän merkitystä kuin pelkällä rikosilmoituksella.

MÄNTYLÄN mukaan kiusaamisen selvittely on koulussa onnistunut esimerkiksi nimettöminä kyselyin. Yksi kiusattujen toivoma keino on valvonnalla lisääminen vä-
littömälle.

Usein kiusaaminen muuttuu pillossa tapahtuvaksi, kun siitä kerrotaan opettajalle. – Yksi tyyli tapa piilokiusaamisen selvittämiseksi ovat valvontakamerat, Mäntylä toteaa. – Tärkeää olisi puuttua kiusaamiseen ajoissa.

Kiusaajat saatiin luvun

Mitä mieltä: Onko Napapiirin yläasteella koulukiusaamista?

Kuva 2. Jutun otsikko ja kuva teksteineen ovat ristiriidassa keskenään. LK 5.2.2013

Pääasiassa kuvat kuitenkin tukevat jutun otsikko ja rakentavat samalla myös representaatiota ohjailevaa diskurssia. Jutussa ”Maailma muuttuu, koulu ei” (LK 4.12.2013; kuva 3) kerrotaan koulun omien, osin vanhentuneiden käytäntöjen olevan syypää oppilaiden huonontuneisiin Pisa-tuloksiin. Uutta suuntaa pitäisi etsiä ottamalla lasten luonnollinen arki, ja erityisesti netinkäyttö, mukaan opetukseen. Jutun tilannekuvassa opettaja on kumartunut oppilaan pulpetin ylle neuvomaan tätä matematiikan tunnilla, kuten kuvatekstistä selviää. Kuvan tilanne on samanlainen kuin muistan itse koulunkäynnin olleen noin 20 vuotta sitten. Vaatemuotia lukuun ottamatta mikään kuvassa ei viittaa siihen, että aika olisi liikahtanut eteenpäin koululuokassa kahdessa vuosikymmenessä. Kuva tukee siis hyvin sitä vaikutelmaa, mikä syntyy tekstin ja etenkin jutun otsikon pe-

rusteella: koulu ja sen vanhentuneet käytännöt ovat uhkana lasten ja nuorten järkevälle ja asianmukaiselle netinkäytölle.

Kuva 3. Kuvan asetelma tukee otsikkoa ”Maailma muuttuu, koulu ei”. LK 4.12.2013

Luonnollisuus-diskurssin hallitsemista jutuista toisen kuva vaikuttaa otetun itse haastattelutilanteesta, jossa kaksi haastateltavaa istuu pöydän ääressä juttelemassa. Aihe käsittelee suomen kielen asemaa Pohjois-Norjassa ja netin hyödyntämistä osana opiskelijoiden motivoimista. Koko aineiston laajin juttu, pääasiassa luonnollisuus-diskurssin ohjaama ”Kesä ei eristä nettikavereita” (LK 1.7.2012; kuva 4) on myös kuvallisesti joutokosta yksi erottuvimpia. Siinä jutun haastateltava istuu tietokoneensa kanssa kesäisen sinistä taivasta vasten. Toisella aukeamalla on tekstin pohjana käytetty isoa kuvaa tietokoneesta näyttöruutu auki. Jutun pääkuvassa haastateltava on kuvattu reilusti alaviistosta. Juttuun on lisätty symboliikkaa, joka viittaa Facebook-palveluun. Kuva tukee luonnollisuus-diskurssia hausalla ja raikkaalla asetelmalla, ja esittämällä hyväntuulisen nuoren tietokoneen kanssa. Toisaalta kuva on myös linjassa sen jutun väitteen kanssa, että ”netti voi huomaamatta lohkaista ison osan päivästä.” Vaikka juttua hallitsee luon-

nollisuus-diskurssi ja sitä ohjaa osittain myös osallistaja-diskurssi, molemmat uhat läsnä juttukokonaisuudessa.

Kuva 4. Pääosin luonnollisuus-diskurssin ohjaamassa jutussa on kirkkaat värit ja muista aineiston jutuista poikkeava kuvausasetelma. LK 1.7.2012

Koko aineistosta selkeämmin erottuva piirre, asiantuntijoiden huoli osaamattomista ja vastuuttomista vanhemmista, ei saa kuvalliseksi tueksi jotain tiettyä tai yhteneväistä teemaa, aihetta tai ilmaisun tapaa. Kuvissa voi yhtä hyvin olla hymyilevä nettipoliisi ja viihdetaitelija tai puhelin, jolla selaillaan Instagramia. Parhaiten huolta ilmentävä kuva on jutussa ”Viina, pelit ja nettiporno koukuttavat nuoria” (LK 11.5.2012; kuva 5), jossa tunnettu lastenpsykiatri on vakavan ja huolestuneen näköinen lähikuvassa koko sivun kokoisessa otoksessa. Kuvassa ilmennetään Heikkilän (2006, 64) jaottelun mukaan henkilön reaktiota johonkin asiaan, tässä tapauksessa viinan, pelien ja nettipornon vaikutuksista nuorten elämään. Jutussa psykiatri sanoo muun muassa ”Erityisesti netti- ja peliriippuvuuksien suhteen vanhemmat ovat avain pihalla. Lapset pelaavat rajuja pelejä ja

katsovat nettipornoa, eikä vanhemmilla ole mitään käsitystä asiasta.” Sitaatti sopii erinomaisesti jutun kuvaan, jossa asiantuntija otsa huolestuneessa rypyssä kertoo aiheesta toimittajalle.

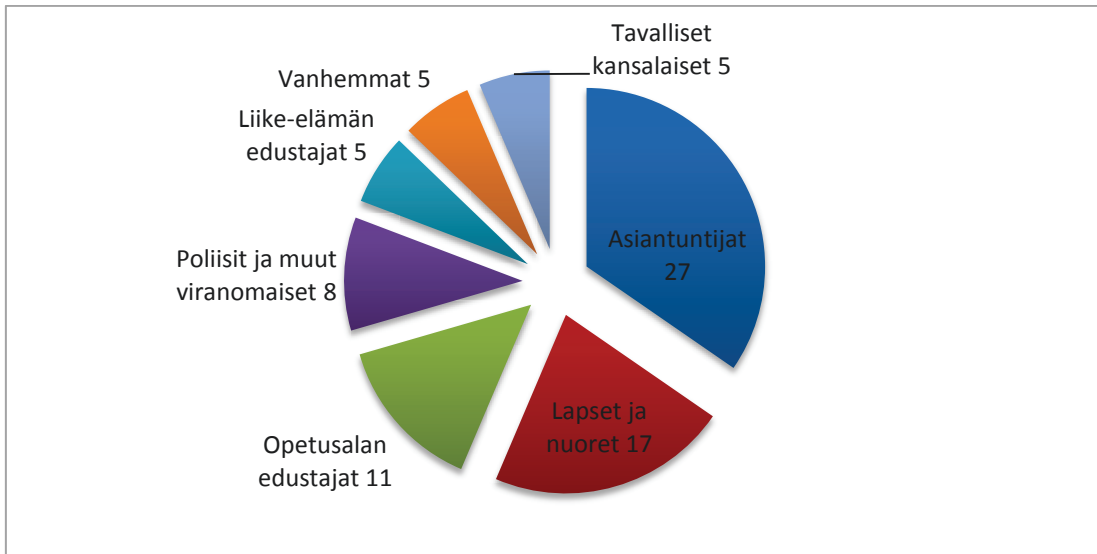

Kuva 5. Esimerkki haastateltavan reaktion kuvaamisesta. LK 11.5.2012.

5.6 Ketkä puhuvat lasten netinkäytöstä?

Aineistoa tarkastellessani keräsin myös tietoa siitä, kenelle jutuissa annettiin mahdollisuus kertoa lapsiin ja netinkäyttöön liittyvistä aiheista ja asioista haastateltavan muodossa. Jaottelin haastateltavat seuraavaan kahdeksaan ryhmään: Opetusalan edustajat, poliisit ja muut viranomaiset, asiantuntijat, vanhemmat, lapset ja nuoret, liike-elämän edustajat, tavalliset kansalaiset ja muut. En ottanut jaottelussa huomioon yhtä juttukonaisuutta, johon oli poimittu noin kymmenen sitaattia lehden nettisivuilla käydystä keskustelusta.

Kuvio 1. Haastateltavien jakautuminen eri ryhmiin

Ehdottomasti suurimmaksi ryhmäksi nousivat asiantuntijat, johon lukeutui muun muassa kasvatustieteiden, psykiatrian, viestinnän, nuorisotyön ja kansalaisjärjestön asiantuntijoita. Suurin osa haastateltavista edusti työpaikkansa tai -alansa johtoa: haastateltavina oli useampia johtajia, puheenjohtajia, professoreita ja päälliköitä.

Lasten ja nuorten osuus näkyy seuraavaksi suurimpana haastateltavien joukkona, mikä ei kerro aivan koko totuutta, sillä joukossa on kolme gallup-haastattelua, joissa äänen sai yhteensä 13 lasta. Kaiken kaikkiaan lasten ja nuorten osallisuus haastateltavina näkyi yhteensä kuudessa jutussa 33:sta. Lapset olivat iältään 11 ja 17 vuoden väliltä. Niemisen ja Pantin (2004, 125) mukaan nuoria koskevat representaatiot mediassa ovat useimmiten muiden kuin nuorten itsensä tuottamia ja aikuiset puhuvatkin nuorten puolesta ja samalla määrittelevät julkisessa keskustelussa millaista on olla nuori ja mitä nuorison asemassa oleminen tarkoittaa. Tällöin esiin nousevat selkeät valta-asetelmat, kun aikuiset määrittävät nuorten oikeudet ja velvollisuudet.

Koulu ja opiskelu ovat lapsuuden ja nuoruuden areenaa, joten opettajien, rehtoreiden ja muiden opetusalaan kuuluvien suhteellisen näkyvä esiintyminen aineistossa tuntuu luontevalta. Poliisien runsas lukumäärä haastateltavien joukossa on mielenkiintoista. Uskon sen johtuvan ulkoisen uhan diskurssin dominoivasta asemasta ja ylipäänsäkin suojele- ja ”lapset ovat uhreja” -ajattelun runsaasta esiintymisestä aineistossa. Seitse-

mästä poliisin haastattelun sisältävästä jutusta kolmessa haastateltavana oli sama mies-puolinen nettipoliisi. Samalla hän oli ainoa haastateltava, joka esiintyi useammassa kuin kahdessa aineiston jutussa. Hänen lisäksi yhtä henkilöä oli haastateltu useammin kuin yhden kerran.

Jaottelua tarkastellessa ehkä mielenkiintoisin tulos on vanhempien vähäinen määrä haastateltavien joukossa. Äänen ovat saaneet vain viisi vanhempaa, joista kaikki esitellään äiteinä: kolme “pelkkää” äitiä, yksi “näyttelijä ja neljän lapsen äiti” sekä yksi “kansanedustaja ja kolmen lapsen äiti”. Isät, isovanhemmat tai huoltajat eivät ole aineistossa haastateltavien asemassa. Tulos on mielenkiintoinen siksi, että vanhemmat muuten ovat läsnä valtaosassa juttuja, etenkin niissä, joita ohjaa sisäisen uhan diskurssi. Liike-elämän edustajat pääsevät ääneen etenkin lasten netinkäytön valvontaa ja tietosuojaa koskevissa jutuissa. Tavalliset kansalaiset puolestaan ovat esimerkiksi gallup-haastattelussa kertoneet lasten netinkäyttöön liittyvistä aiheista.

Tulosten perusteella lasten netinkäytöstä puhuvat korkean tason asiantuntijat, jotka edustavat tittelinsä kautta oman alansa huippua. Käytännön työtä lasten ja nuorten parissa tekevästä ääneen pääsevät lähinnä opettajat. Lapsia itseään haastatellaan etenkin gallup-tyylisissä jutuissa, eikä pieniä lapsia haastatella lainkaan. Poliisit pääsevät ääneen enemmän kuin vanhemmat eikä isien mielipidettä joko kysyä tai he eivät niistä halua kertoa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Diskurssianalyysin kriittisen teorian mukaan kielenkäytöllä on aina seuraksensa ja kielenkäyttö rakentaa todellisuutta, josta se puhuu. Kriittisen mediatutkimuksen perusväittämiin puolestaan kuuluu, että medially on esimerkiksi yhteiskunnassa formaaliin koulutukseen rinnastettava merkitys uusien asioiden, arvojen ja asenteiden välittäjänä. Medially on siis valtaa vaikuttaa käsityksiimme todellisuudesta ja sen esityksiä on tarpeellista analysoida ja tarkastella kriittisesti. Nämä seikat olivat lähtökohtani tutkimukselle, jossa tarkastelen lasten netinkäytön representaatioita Lapin Kansa -lehdessä.

Tässä kappaleessa teen yhteenvetoa tutkimuksen tuloksista sekä pohdin niiden merkitystä etenkin mediakasvatuksen näkökulmasta. Esitän myös oman arvioni tutkimuksen luotettavuudesta sekä katson tulevaan jatkotutkimusideoiden muodossa.

6.1 Tulosten yhteenveto – uhka tulee yhä useammin sisältä

Aineistoa analysoidessani lähdin siitä ajatuksesta, että representaatioita ohjaavat suhteellisen vakiintuneet diskurssit, eli puhunnan tavat. 33 sanomalehdessä ilmestyneen juttun aineistosta löytyi neljä toisistaan erottuvaa diskurssia: sisäisen uhan diskurssi, ulkoisen uhan diskurssi, luonnollisuus-diskurssi ja osallistaja-diskurssi. Aineistoa hallitsevat uhan diskurssit, joista sisäinen uhka on useimmiten primaarina eli ensisijaisena diskurssina. Tulokset ovat pääosin linjassa mediakasvatuksen tutkijoiden näkemysten kanssa, joiden mukaan julkista keskustelua hallitsee suojelun ja huolen äänenpainot (ks. esim. Buckingham 2008, 228; Sintonen 2002, 70; Kupiainen 176–176; Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2007, 3–4, 22). Se, että huoli ja suojelu näkyvät aineistossa uhkien muodossa todella runsaasti, oli mielestäni yllättävää. Lasten mediankäytöstä uutisoitiin vain harvoin mahdollisuuksien ja positiivisten vaikutusten hengessä.

Nostin tutkimuksessani esille moraalipaniikit, joita voidaan kutsua myös mediapaniikeiksi. Mediapaniikit näkyivät etenkin ulkoisen uhan diskurssissa, jossa internet ja sen sisältöjen selaamiseen käytettävät laitteet itsessään koettiin uhaksi “normaalille” lap-

suudelle. Nieminen ja Pantti (2004) kirjoittivat reilu vuosikymmen sitten, kuinka internet on parhaillaan syrjäyttämässä muut mediat keskeisimpänä huolenaiheena. Tuolloin uhka joutua alttiiksi pedofiilien hyväksikäytettäväksi ja kohdata pornografista sisältöä johtivat vaatimuksiin netin tiukemmasta valvonnasta ja lasten netinkäytön rajoittamisesta. (Nieminen & Pantti 2004, 69.)

Muutamaa vuotta myöhemmin Kupiainen, Sintonen ja Suoranta (2007, 4) kuvailivat huoleen ja suojeluun liittyvää puhetta seuraavasti: ”Toisinaan julkisesta keskustelusta, etenkin lapsia koskevasta, on saanut vaikutelman, että mediassa asuisi jokin maailman ulkopuolinen mörkö, joka pelottelee lapsia ja kulttuuriministereitä maailman ulkopuolelta, vaikka järkevämältä tuntuisi lähteä siitä, että media on osa yhteistä todellisuutta”. Vuosilta 2012–2014 kerätyn aineiston valossa näyttää siltä, että mörkö vaanii lapsia edelleen, mutta ulkopuolisen ja kasvottoman pahan lisäksi se on naamioitunut vanhempien osaamattomuuden ja avuttomuuden asuun. Sisäisen uhan diskurssi ja sen suuri esiintyvyys aineistossa osoittaa, että mediassa käyty keskustelu poikkeaa jonkin verran tutkimuksessa käydystä keskustelusta. Kyseessä voi olla suurempi suunnanmuutos, joka näkyy tutkimuksessa viiveellä.

Aineistosta löytyvässä mediapaniikkikeskustelussa katseet ovat kiinnittyneet etenkin lasten ”taskuissa joka paikkaan kulkeviin” älypuhelimiin, jotka avaavat suoran kanavan niin kiusaamiseen, pornon katseluun kuin hyväksikäyttäjillekin. Lasten ja nuorten mediankäyttö viihteen ja nautinnon välineenä (ks. Kupiainen 2002, 71; Suoranta 2003, 11) pääsee esille lähinnä vain negatiivisissa asiayhteyksissä koulun ja netin taistellessa lasten ajasta, jossa netti viihtymisen areenana voittaa tylsän koulutyön. Hyötyjä tuodaan esille jonkin verran osallistaja-diskurssin ansiosta, mutta varsinaista viihtymisen ja nautinnon vuoksi harjoitettavaa netinkäyttöä ei aineistossa kuvata.

Lasten netinkäyttö on kiinnostava aihe ja haastateltaviksi on valikoitunut alojensa johtavia henkilöitä ja asiantuntijoita. Useimmiten he edustavat sosiaali- ja terveysalaa, opetusalaa, viestintäalaa tai virkavaltaa. Poliisien suuri määrä (7 kpl) haastateltavien joukossa kertoo toisaalta lasten netinkäytöstä areenana rikolliselle toiminnalle ja toisaalta lasten alttiudesta päätyä uhrin asemaan. Lapset pääsevät itse ääneen yleensä vain gallup-

haastatteluissa. Lasten vanhempia ja huoltajia haastatellaan vieläkin harvemmin, vaikka juttujen aiheet sivuavat hyvin usein vanhemmuutta ja lasten kasvatusta. Kaiken kaikkiaan aineiston perusteella voidaan todeta, että lasten ja nuorten asioista puhuvat lähinnä aikuiset. Samalla he myös määrittävät millaisena lapsuus ja nuoruus näyttäytyvät sekä mitkä asiat kuuluvat lapsuuden elämänpiiriin ja millaisia asioita lapsuuteen ei vielä saisi sisältyä.

Diskursseja pidetään yllä ja uusinnetaan suhteellisen yksipuolisilla mutta voimakkailla kielellisillä valinnoilla. Sisäisen uhan diskurssissa, jossa muun muassa lapsuuden kypsymättömyyteen liittyvät tekijät aiheuttavat huolta lasten mediasuhteesta, älypuhelimien runsasta käyttöä luonnehditaan termeillä, jotka tuovat mieleen vakavan päihderiippuvuuden. Puheenvuoroja runsaasti saaneet poliisit ja teleoperaattoreiden edustajat esiintyvät ”estojen”, ”rajausten”, ”suojaamisen” ja ”sääntelyiden” puolestapuhujina. Lukuisat rikoksiin tai rikosten mahdollisuuksiin keskittyvät jutut tuovat representaatioihin uhrinäkökulmaa ja termistöä rikostutkinnasta ja oikeussaleista. Jos poliisit ja tietosuojamattilaiset korostavat etenkin vanhempien oikeuksia, sosiaali- ja terveydenhuollon, viestinnän ja kasvatuksen asiantuntijat peräänkuuluttavat vastuuta.

Aineisto sisältää myös runsaasti kuvitettuja juttuja: kaikkiaan 33 jutusta kahdessakymmenessä oli vähintään yksi kuva. Yhteensä kuvia oli lähes 40, mikä selittyi suurella gallup-kuvien määrällä. Lapset ja nuoret esiintyivät joka toisen jutun kuvissa, joko pienissä gallup-kuvissa tai tilannekuvissa käyttämässä puhelinta tai tietokonetta. Kuvat rakensivat ja pitivät yllä diskursseja tarjoamalla yllätyksetöntä kuvastoa aiheesta, kuten suoraan esittelemällä aiheena olevia medialaitteita tai kuvaamalla lapsia ja nuoria laitteita käyttämässä. Asetelma korostaa uhan diskurssien käsitystä siitä, että lapset ja nuoret käyttävät paljon nettiä ja se voi aiheuttaa esimerkiksi riippuvuutta. Juttujen aikuiset ovat pääasiassa vakavia ja huolestuneita myös kuvissa, mutta välillä myös yllättävän hymyileväisiä, vaikka ovat juuri puhuneet uhkista ja peloista. Toisinaan jutun kuva ja kuvateksti saattavat olla myös ristiriidassa otsikon ja leipätekstin kanssa, kuten kiusaamista käsittelevässä jutussa.

Kaiken kaikkiaan kuvien merkitys suhteessa muuhun juttukokonaisuuteen oli toimia joko todistuskappaleena lasten netinkäytöstä yleensä tai esittää netinkäytöstä kertova asiantuntija. Koko aineistoa parhaiten kuvaavassa juttukokonaisuudessa (kuva 6) otsikko ja kuva tukevat täydellisesti toisiaan ja sisäisen uhan diskurssi on selvästi näkyvissä: lapset ja nuoret eivät hallitse omaa netinkäyttöään.

Lapin Kansan // Tiistaina 22. huhtikuuta 2014

"Se pitää olla mulla koko ajan kädessä"

Yli puolet nuorista älypuhelimien käyttäjistä on pyrkinyt vähentämään käyttöä.

STT, Janne Huuskonen

– Se pitää olla mulla koko ajan kädessä. Mun ei tärkkeitä koko ajan olla sosiaalisessa mediassa, vaan pitää olla tietoa, että mulla on mahdollisuus päästä sinne. Haluan että se on mun lähellä. Mulla on turvallinen olo, kun se on mulla.

Näin luonnehtii suhdettaan älypuhelimensa 16-vuotias helsinkiläinen Hanna.

Hän sai ensimmäisen älypuhelimensa vuosi sitten. Puoli vuotta hujautti alkuhuimassa, mutta sitten läheisyys alkoi vähän vaihtaa.

– Joku ehkä sanoi, että huomaatko – koko ajan näprät. Aloin ajatella asiaa, ja sitä kautta olen pystynyt vähentämään käyttöä. En ehkä edes ota laitetta mukaan kaikkialle. Tosin silloin olo on turvaton, paitsi mikä on Helsingissä.

HANNA ON suitsinut älykännykän käyttöä muun muassa jättämällä laitteen kaappiin koulutunnin ajaksi. Hän on myös antanut puhelimen äidille, jotta voisi lukea rauhassa kokeeseen.

– Jos olen tuijottanut puhelinta pitkään sohvalla ja nähnyt jo kaiken, laitan laitteen pois ja menen seurustelemaan perheen kanssa.

Kaveripiirissä lähes jokaisen suhde älypuhelimien on yhtä kiinteä.

– Olen tosi samanlainen. Välitunneilla kaikki meistä on kännyköillä. Jutellaan me oikeasti, mutta aika monella on kännykät

VELI-JUKKA MUSTAJARVI

TELEPERAATTORI Elisan teettämässä tutkimuksessa yli puolet 15–17-vuotiaista älypuhelimien käyttäjistä oli yrittänyt vähentää käyttöä.

– Sukupolvi on kasvanut sisään laitteisiin, joilla voi olla toisiin yhteydessä vuorokauden ajasta riippumatta. Lisäksi nuorena ikätoverien merkitys on paljon suurempi kuin vähän vanhempana, jolloin tulee muitakin ihmissuhteita esimerkiksi työelämässä.

POIMINTA

Luuri juurtunut tiukimmin nuorten käteen

Teollisuushallin puoliksi Ruokolahti

STT

• Ruokolahdella Etelä-Karjalassa paloi maanantaiaamuna teollisuushalli. Päivystävän palomestarin mukaan noin 2000 neliömetrin suuruisesta rakennuksesta saatiin pelastettua runsas puolet. Hallin pääty, jossa on muun muassa auto-

Ostoskori

LOPPUUNMYynti

Kaikki pois

Palvelemme Rovaniemellä keskiviikko-perjantai

KOIVUMAAT 40v

Rovakatu 11 • www.koivumaat.com

Puvun pesu

24,00 €

PESULA

Rovaniemen Keskuspesula Oy

PALVELU

Ark. 9–17
Rovaniemi
www.rok

Kuva 6. Kuvan ja otsikon yhteistyö. Sisäisen uhan diskurssi on selkeästi läsnä. LK 22.4.2014.

Maakunnallisten sanomalehtien erityispiirteenä voidaan pitää paikallisten ja alueellisten uutisten kattavaa ja luotettavaa tarjontaa (ks. luku 3.3). Aineistosta paikallisesti tuotet-

tuja uutisia on noin kolmasosa, kuten suomalaistutkimukset ovat osoittaneet (ks. Suikkanen, Holma & Raittila 2012). Uutisten paikallisuus ei kuitenkaan aina näy lukijalle, sillä aiheita ei välttämättä tarkastella lappilaisesta näkökulmasta. Kun alueellisuus tuli ilmi lasten netinkäyttöä koskevassa uutisoinnissa, aiheina olivat etäopiskelu, koulu-kiusaaminen sekä tekijänoikeudet. Noin puolet paikallisesti tuotetuista jutuista oli kolumneja tai pääkirjoituksia.

Yhteenvetona kysymykseen ”millaisena lasten netinkäyttö näyttäytyy pohjoissuomalaisessa sanomalehdessä” voi aineiston perusteella vastata seuraavasti: keskustelua lasten netinkäytöstä hallitsevat uhat, jotka muodostuvat pääasiassa yhteisesti nimeämättömästä, mediaan ja uuteen teknologiaan liittyvästä pahasta sekä kasvattajien, etenkin vanhempien, osaamattomuudesta tai suoranaisestä välinpitämättömyydestä. Lapset ja nuoret eivät itse ole vielä riittävän kypsiä torjumaan ulkoapäin tulevaa pahaa, vaan jäävät helposti koukkuun netin tarjoamiin sisältöihin. He eivät useinkaan itse ole äänessä heitä koskevassa uutisoinnissa. Vaikka netinkäyttö kuuluu luonnollisena osana lasten ja nuorten elämään 2010-luvulla, siitä saatavat hyödyt näyttävät jäävän uhkien ja haittojen varjoon. Viihtymisen tai nautinnon välineenä netinkäyttöä ei aineistossa nähdä, ainakaan niiden positiivisessa tai voimauttavassa mielessä.

Mitä tästä pitäisi ajatella?

Huolta, uhkaa ja vaaroilta suojelua esiintyy aineistossa paljon, mutta onko siihen oikeasti aihetta niin paljon, kuin sanomalehden jutut antavat olettaa? Kysymys on yksi mediakasvatuksen keskeisimpiä kiistakapuloita ja alaa jakava aihe. Kupiainen (2009, 167) puhuu mediasuhteiden sääntälystä ja sen vastapartista mediataitojen kehittämiseen kannustamisesta. Ovatko nämä kaksi näkemystä täysin vastakkaisia? Tuskin mikään alan sisällä tapahtuva linjanveto jättää ulkopuolelle toiseen katsomistapaan liittyviä asioita, joten kysymys on todellakin erilaisista näkökulmista, vaikka tavoite on kaikilla varmaankin sama: mahdollistaa lapsille ja nuorille turvallinen ja mielekäs lapsuus sekä eväät onnelliseen elämään ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Siinä, miten tuo tavoite saavutetaan, syntyvät suuremmat näkemyserot.

Suojelun tarpeesta ja uhkakuvista puhuminen on mielestäni tärkeää. Ihmisen elinympäristö ja tavat hoitaa arkeen liittyviä asioita ovat muuttuneet radikaalisti viimeisen reilun sadan vuoden aikana. Väittäisin, että viimeisten 20 vuoden aikana muutoksia on sattunut tietyillä elämän alueilla entistäkin nopeammin internetin ja ylipäänsä nopeamman tiedonsiirron ansiosta. Lainsäädäntö ja käytännöt saattavat muuttua hitaasti vaadittaviin tarpeisiin nähden ja kaupallisuus sekä markkinat luovat omia lainalaisuuksiaan.

Yhteiskunnassa vallitsevat arvot ja asenteet vaikuttavat esimerkiksi siihen keskusteluun, jota lasten netinkäytöstä käydään. Toisaalta media muokkaa, rakentaa ja uusintaa yhteiskunnassa vallitsevia arvoja representaatioidensa kautta. Representaatioita ohjaavat diskurssit kertovat, että vallalla ovat uhkakuvista varoittavat suojelun näkökulmat, eivätkä ne varmastikaan perustu yksinomaan valheelliselle olettamukselle: kodin ulkopuolella tapahtuvat hyväksikäytöt saavat alkunsa yhä useammin netissä ja liiallinen määrä mitä tahansa ajanvietettä voi olla vahingollista sekä psyykkisesti että fyysisesti. Myös ahdistavalta tuntuvaan sisältöön on netissä helppo törmätä ja sitä kohtaavat lasten lisäksi myös aikuiset. Se, mikä tästä aineistosta on kuitenkin luettavissa, on uhkien paikantuminen yksilöihin ja kasvatukseen, ei enää niinkään vahvasti kodin todellisuuden ulkopuolelle sijoittuvaan pahaan ja tuntemattomaan.

Suojelun näkökulmaa siis tarvitaan, mutta katseet uhkien löytämiseksi ja voittamiseksi tulisi tutkimuksenkin osalta siirtää internetin ja uuden mediateknologian demonisoinnin sijaan kotikasvatuksen tarkasteluun ja tukemiseen. Kuten aineistossakin tuli useissa kohdissa ilmi, lukuisat asiantuntijat ja viranomaiset painottavat sekä vanhempien vastuuta että kiinnostuksen kasvattamista lasten ja nuorten todellisuutta kohtaan. Jatkuvasti ulkopuolella olevaan pahaan viittaaminen näyttäytyy oman vastuun siirtämisenä tai sen vähätteleminenä.

Ajatus siitä, että kasvatuksen pelisäännöt eivät eroa toisistaan ollaan sitten leikkipuitossa tai sosiaalisessa mediassa, kuulostaa mielestäni terveeltä ja kannatettavalta, mutta ei missään tapauksessa yksinkertaiselta. Syynä tähän voidaan pitää muun muassa yleisinhimillisiltä tuntuja moraalipaniikkeja, joita ihmiskunta on kokenut aina kirjoitetun kielen keksimisestä asti. Kiinnostus ja uteliaisuus uusinta viestintäteknologiaa kohtaan

tuntuvat kuuluvan erityisen hyvin lapsuuteen ja nuoruuteen, kun taas lukuisten arkeen liittyvien asioiden kanssa tasapainottelevien ja ruuhkavuosia elävien aikuisten voi jo käytännöin syistä olla vaikeaa pysytellä uusimpien teknologisten käytäntöjen perässä. Kun aiheita vielä käsitellään laajasti huolen ja suojelun näkökulmista mediassa, syntyy moraalipaniikkeja tasaisen jatkuvasti aikakausista ja teknologioista riippumatta.

Tästä näkökulmasta voi siis todeta, että mediasuhteiden sääntelyä tarjoava mediakasvatus ei toimi parhaalla mahdollisella tavalla hyvään, turvalliseen ja tasapainoiseen elämään tähtäävässä toiminnassa. Mediataitojen kehittämiseen perustuva kasvatus voi sen sijaan edesauttaa tulevaisuudessa mediataidoiltaan varmempien ikäluokkien syntymistä, jotka keskustelevat ja tutustuvat lastensa mediatodellisuuteen nykyistä paremmin. Lasten mediataitojen vahvistaminen on pitkällä tähtäimellä siis hyvä asia myös tulevien ikäpolvien kannalta, mutta entä tämän hetken aikuisten mediakasvatus? Voidaanko asenteisiin vaikuttaa, ja miten syntyy niin monien asiantuntijoiden kaipaama vahvempi keskusteluyhteys lasten ja aikuisten välille?

Tehtävä ei ole missään nimessä yksinkertainen. Lasten ja aikuisten välisen dialogin ja yhdessä tehtyjen sopimusten tärkeyttä korostavat muun muassa Kupiainen (2009, 179) ja Mustonen (2002, 65–66). Kasvatuksen dialogisuus vaatii kuitenkin molemminpuolista tunnistamista ja tunnustamista, jolloin sekä lapsi että aikuinen tuntee toisen osapuolen mediatodellisuuden ja tuo keskusteluun mukaan omat kokemuksensa ja näkemyksensä. Tämän tutkimuksen aineiston perusteella tästä asetelmasta ollaan vielä kaukana.

Myös Dunkels esittää ajatuksia herättävän asetelman lasten ja aikuisten välisestä dialogisuudesta. Yhtäällä aikuiset kannustavat lapsia olemaan avoimia ja uskoutumaan vanhemmille tai opettajalle esimerkiksi kiusaamisesta tai huonosta käyttäytymisestä. Toisaalla lapsia kehoitetaan jatkuvasti olemaan varovaisia ja välttämään antamasta itsestään liikaa tietoa - etenkin internetissä. Lapset eivät välttämättä kuitenkaan miellä niin sanottuja online- ja offline –tiloja kovin erillisiksi: internet (online) on usein jatkeena kasvotaiselle ja mediattomalle vuorovaikutukselle (offline). (Dunkels 2010, 189.)

Tämä paradoksaalinen asetelma avoimuuden ja pidättyvyyden yhtäaikaisena vaatimuksena ei ainakaan helpota lasten ja vanhempien välisen dialogin kehittymistä. Tässä kohdassa esimerkiksi koululla voisi olla hyvä paikka toimia vuorovaikutuksen parantajana, mutta kuten tästäkin aineistosta käy ilmi, koululla on omat taistelunsa ja kipukohdansa käsiteltävänä suhtautumisessaan tieto- ja viestintätekniikkaan sekä uudenlaisiin, mediavälitteisiin tapoihin opettaa. Asenteiden ja arvojen muuttamistyö tuntuu siis jättävän muiden viranomaisten ja järjestöjen tehtäväksi.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tässä tutkimuksessa tulosten luotettavuuden tarkastelussa keskeisessä asemassa ovat mielestäni kaksi tekijää: aineiston kattavuus sekä tutkijan oma rooli entisenä toimittajana. Lisäksi tutkimustulosten esittämisen kohdalla olen tehnyt eettistä pohdintaa haastattelvien henkilöllisyyksien paljastamisen kanssa.

Aineisto on mielestäni suhteellisen suppea, mutta kuitenkin riittävä otos luotettavien tutkimustulosten saamiseksi tässä vaiheessa opintoja. Suuremmalla aineistolla olisi ollut mahdollista löytää vieläkin tarkempia yhtäläisyyksiä diskurssien sisällä sekä mahdollisesti tarkentaa luonnollisuus- ja osallistaja-diskurssien piirteitä ja rakentumista. Eniten laajemmasta aineistosta olisi ollut hyötyä kuvien analysoimisen suhteen. Kuvat toimivat tutkimuksessani kuitenkin vain yhtenä osana representaatioiden rakentumisessa enkä tarkastellut niitä itsenäisinä representaatioina.

Aineiston keruuhetkellä olen ollut työsuhteessa Lapin Kansassa ja osa juttujen kirjoittajista on entisiä työkavereitani. Valtaosaa kirjoittajista en tunne henkilökohtaisesti eikä aineistoon kuulu yhtään omaa juttuani. Olen työskennellyt Lapin Kansassa pääasiassa Alma aluemedian hyöty-yhteistoimituksessa, joka tuottaa sisältöä pitkälti kuluttajia kiinnostavista näkökulmista. Oma osallisuuteni toimittajana ei siis mielestäni aiheuta suuria puolueellisuusongelmia. Ongelmaksi puolestaan voi nähdä niin sanotun sisäpiiritiedon ja sitä kautta vaikeudesta sijoittautua pelkästään lukijan asemaan aineistoa tarkasteltaessa: en voi lukea uutistekstejä samalla tavalla puolueettomasti kuin tutkija, joka ei

ole perillä toimituskäytännöistä. Tavoitteeni aineistoa analysoidessa oli vähintäänkin tunnistaa ja

Olen esittänyt työssäni tekstikatkelmia sekä kuvia keräämästäni aineistosta havainnollistamisen vuoksi. Uutisten haastateltavien henkilöllisyyden paljastaminen ei ole työssäni olennaista, joten viittaan heihin itse tekstissä ilman etu- ja sukunimiä esimerkiksi jutussa kerrotun ammattinimikkeen tai muun ilmaisun avulla (psykologi, näyttelijä, asiantuntija). Toisaalta oletan, että aineistosta löytyy myös haastateltavia, joiden henkilöllisyyden voi päätellä ilman nimiäkin (esimerkiksi opetusjärjestön pääjohtaja). Tällaiset henkilöt ovat kuitenkin julkisuudessa mitä todennäköisemmin edustamansa instituution tai yhteisön kautta, joten tunnistettavuudesta ei mielestäni ole suurta haittaa. Kuvissa esiintyvien alle 18-vuotiaiden lasten nimet olen pääsääntöisesti peittänyt kuvankäsittelyohjelmalla, mutta aikuisten nimet olen jättänyt näkyviin.

6.3 Ajatuksia jatkotutkimuksiin

Tutkimuksen edetessä sekä analyysitavan muotoutuessa ja tullessa tutummaksi kasvoivat myös ajatukset mahdollisista uusista tutkimuskohteista. Sanomalehtiaineisto oli erittäin mielenkiintoinen tutkimuskohde. Erilaiset keskustelutavat ja representaatioita ohjaavat diskurssit paljastivat itsensä suhteellisen helposti. Mielestäni tutkimuksen merkittävin tulos on sisäisen uhan diskurssin löytyminen ja erityisesti vanhempien negatiivisen toiminnan korostuminen lasten netinkäyttöä koskevissa representaatioissa. Tämän vuoksi olisi syytä tarkastella vielä syvemmin niitä käsityksiä, joita muodostetaan vanhempien roolista lasten mediasuhteissa. Myös lasten ja vanhempien käsitysten eroavaisuuksia voisi tutkia samanlaisella, mutta hieman laajemmalla aineistolla. Uutisaineistosta saatuja tuloksia voisi verrata tuoreimpiin tutkimuksiin, joissa on kysytty sekä lasten että heidän vanhempiansa näkemyksiä lasten mediasuhteista.

Työni ollessa viimeistelyvaiheessa törmäsin mielenkiintoiseen dokumenttiin, jossa vanhemmat kertovat lastensa mediankäyttötavoista ja omista kasvatustutkimuksistaan. Kyseessä on eteläsuomalaisen peruskoulun oppilaiden vanhemmille suunnattu viesti, joka sisältää vanhempien käymää nettikeskustelua. Koulussa haluttiin avata keskustelua yh-

teisten pelisääntöjen luomisesta lasten mediankäytölle koulurauhan takaamiseksi. Vanhempia kannustettiin ottamaan osaa keskusteluun koulun sisäisellä foorumilla ja jakamaan ajatuksia omasta mielestään hyvistä käytännöistä sekä esittämään erityisiä huolenaiheita. Keskustelua syntyi runsaasti ja koulu tiivistä keskustelun sisällön varsinaiseen vanhemmille tarkoitettuun viestiin. Liitteenä lukija sai netistä poimitun keskustelun ilman asianosaisten nimiä. Keskustelu oli todella mielenkiintoista ja vanhemmat toivat hyvin voimakkaasti esille omia, parhaaksi kokemiansa kasvatustapoja ja sääntöjä, jotka liittyivät lasten mediankäyttöön. Puhe oli pääosin kieltoihin, estoihin ja suojeluun liittyvää huolipuhetta, mutta huolta liittyi myös asetelmaan, jossa nettiä demonisoidaan ja entisestään vieraannutetaan lasten ja vanhempien todellisuuksia toisistaan. Tekstistä olisi hyvin mielenkiintoista tutkia, miten uutisaineistosta löytyneet diskurssit näyttäytyvät puoliksi julkisen keskustelun areenalla. Ylipäänsä julkisen keskustelun (keskustelufoorumit, nettisivustojen kommentit) ja uutisvälitteisen keskustelun diskurssien eroja olisi mielenkiintoista ja tarpeellista tutkia.

LÄHTEET

Aittola, Tapio & Suoranta, Juha 2001. Henry Giroux ja Peter McLaren toivon, kritiikin ja muutoksen pedagogiikan lähettäläinä. Teoksessa Giroux, Henry A. & McLaren, Peter. Kriittinen pedagogiikka. Helsinki: Vastapaino, 7–28.

boyd, danah 2014. It's complicated. The social lives of networked teens. New Haven: Yale University Press.

Buckingham, David 2008. Youth, identity, and digital media. Cambridge: MIT Press.

Buckingham, David 2003. Media education. Literacy, learning and contemporary culture. Cambridge: Polity

Buckingham, David 2000. After the death of childhood. Growing up at the age of electronic media. Cambridge: Polity Press.

Drotner, Kirsten 1999. Dangerous media? Panic discourses and dilemmas in modernity. *Paedagogica Historica* 35 (3), 593–619.

Dunkels, Elza 2010. The kids are alright. Perspectives on children's online safety. Teoksessa Carlsson, Ulla (toim.). Children and youth in the digital media culture. From a Nordic horizon. Göteborg: Nordicom, 189–198.

von Feilitzen, Cecilia 2010. Influences of mediated violence. International and Nordic research findings. Teoksessa Carlsson, Ulla (toim.). Children and youth in the digital media culture. From a Nordic horizon. Göteborg: Nordicom, 173–188.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Fairclough, Norman 2003. *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. London: Routledge.

Fairclough, Norman 1997. *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.

Fairclough, Norman 1995. *Critical discourse analysis: The critical study of language*. London: Routledge.

Fairclough, Norman 1992. *Discourse and social change*. Cambridge : Polity.

Giroux, Henry A. & McLaren, Peter 2001. *Kriittinen pedagogiikka*. Jyväskylä: Gummerus.

Giroux, Henry A 1997. *Pedagogy and the politics of hope: Theory, culture, and schooling*. Boulder: Westview Press.

Greer, Chris 2007. *New media, victims and crime*. Teoksessa Davis, Pamela & Francis, Peter & Greer, Chris. *Victims, crimes and society*. Lontoo: Sage, 20–49.

d’Haens, Leen & Tsaliki, Lisa 2013. *Risk versus harm. Childrens coping profiles*. Teoksessa O’Neill, Brian & Staksrud, Elisabeth & McLaughlin, Sharon. *Towards a better Internet for children? Policy pillars, players and paradoxes*. Göteborg: Nordicom, 249–266.

Hall, Stuart (toim.) 1997. *Representation: Cultural representations and signifying practices*. Lontoo: Sage.

Halonen, Irma 1999. *Matka journalismin sukupuolittumisen strategisille alueille*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Heikkilä, Elina 2006. *Kuvan ja tekstin välissä. Kuvateksti uutiskuvan ja lehtijutun elementtinä*. Helsinki: Hakapaino.

Herkman, Juha 2007. Kriittinen mediakasvatus. Tampere: Vastapaino.

Huovila, Tapani 2005. Toimittaja – tiedon etsijä ja vaikuttaja. Helsinki: WSOY.

James, Allison & Prout, Alan (toim.) 2009. Constructing and reconstructing childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood. Falmer Press: Lontoo.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 1993. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino.

Karlsson, Liisa 2012. Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa Karlsson, Liisa & Karimäki, Reeli (toim.). Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Yliopistopaino, 17–66.

Kellner, Douglas. 1997. Mediakulttuuri. Tampere: Vastapaino.

Kiilakoski, Tomi & Tomperi, Tuukka & Vuorikoski, Marjo (toim.) 2005. Kenen kasvatusta? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus. Tampere: Vastapaino.

Knuuttila, Tarja & Lehtinen, Aki Petteri (toim.) 2010. Representaatio: Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Helsinki: Gaudeamus.

Kotilainen, Sirkku & Sintonen, Sara (toim.). 2005. Mediakasvatus 2005: Kansalliset kehittämistarpeet. Helsinki: Oikeusministeriö.

Kupiainen, Reijo 2002. Mediakokemuksia viihteen, mielihyvän ja nautinnon labyrinthissa. Teoksessa Sara Sintonen (toim.). Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Tampere: Tammer-Paino, 70–81.

Kupiainen, Reijo 2009. Lasten mediasuhteet mediakasvatuksen kysymyksenä. Teoksessa Sirkku Kotilainen (toim.). Suhteissa mediaan. Jyväskylä: Gummerus, 167–184.

Kupiainen, Reijo & Sintonen, Sara 2009. Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus. Helsinki: Palmenia.

Kupiainen, Reijo & Suoranta, Juha & Sintonen, Sara 2007. Suomalaisen mediakasvatuksen vuosikymmenet. Teoksessa Heikki Kynäslahti & Reijo Kupiainen & Miika Lehtonen (toim.). Näkökulmia mediakasvatukseen. Helsinki: Mediakasvatusseura, 3–26.

Kuutti, Heikki 2012. Mediasanasto. Jyväskylä: Bookwell.

Lehtonen, Mikko 2000. Cultural analysis of texts. Lontoo: Sage.

Leistyna P. & Alper L. 2009. Critical media literacy for the twenty-first century: Taking our entertainment seriously. Teoksessa Darder A., Baltodano M. & Torres R. The critical pedagogy reader. Lontoo: Routledge.

Luukka, Minna-Riitta & Pöyhönen, Sari & Huhta, Ari & Taalas, Peppi & Tarnanen, Mirja & Keränen, Anna 2008. Maailma muuttuu - mitä tekee koulu?: äidinkielen ja vieraiden kielten tekstikäytännöt koulussa ja vapaa-ajalla. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Martsola, Riitta & Mäkelä-Rönnholm, Minna 2006. Lapsilta kielletty. Kuinka suojella lasta mediatraumalta. Helsinki: Kirjapaja.

McLuhan, Marshall 2001. Understanding Media: The extensions of man. Lontoo: Routledge.

Mäkilä, Kimmo 2007. Tuhoa, tehoa ja tuhlausta. Helsingin Sanomien ja New York Timesin ydinaseutisoinnin tarkastelua diskurssianalyttisestä näkökulmasta 1945–1998. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Miettinen, Jorma 1984. Toimitustyö. Journalistiksi suunnistautuvan oppikirja. Helsinki: Yliopistopaino.

Mustonen, Anu 2002. Median rooli psykologisessa kehityksessä. Teoksessa Sintonen, Sara (toim.). Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Tampere: Tammer-Paino, 55–69.

Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi 2004. Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Helsinki: Loki-kirjat.

Nieminen, Hannu & Sihvonen, Jukka (toim.) 2001. Mediatutkimus. Näkökulmia ja kirjoituksia. Turku: Turun yliopisto.

Noppari, Elina 2014. Mobiilimuksut. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 3. Tampere: Comet.

Nyyssölä, Kari 2008. Mediakulttuuri oppimisympäristönä. Helsinki: Opetushallitus.

Olsen, Debbie & Rampaul, Giselle 2010. Representations of the childhood in media. Teoksessa the Routledge international handbook of children, adolescents, and media. New York: Routledge, 23–30.

Pietikäinen, Sari & Mäntynen Anne 2009. Kurssi kohti diskurssia. Tallinna: Vastapaino.

Postman, Neil 1985. Lyhenevä lapsuus. Porvoo: WSOY.

Prout, Alan 2005. Future of childhood. Towards the interdisciplinary study of children. Lontoo: Routledge.

Rossi Leena-Maija. & Seppä Anita 2007. Tarkemmin katsoen. Visuaalisen kulttuurin lukukirja. Helsinki: Gaudeamus.

Seppänen, Janne & Väliverronen, Esa 2012. Mediayhteiskunta. Tampere: Vastapaino.

Seppänen, Janne 2005. Visuaalinen kulttuuri: Teoriaa ja metodeja mediakuvaan tulkitsijalle. Tampere: Vastapaino.

Seppänen, Janne 2001. Katseen voima: Kohti visuaalista lukutaitoa. Tampere: Vastapaino.

Sintonen, Sara 2009. Media arjen kasvatussuhteissa. Teoksessa Sirkku Kotilainen (toim.). Suhteissa mediaan. Jyväskylä: Gummerus.

Strover, Sharon 2013. A retrospective on convergence, moral panic, and the internet. Teoksessa Lee, Francis L. F. & Leung, Louis & Qiu, Jack L. & Chu, Donna S.C. Frontiers in new media research. New York: Routledge, 132–152.

Suhola, Aino & Turunen, Seppo & Varis, Markku 2005. Journalistisen kirjoittamisen perusteet. Jyväskylä: Gummerus.

Suikkanen, Risto & Saloniemi, Aira & Holma, Aino 2011. Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta 2010. Tampereen yliopisto: Taju.

Suikkanen, Risto & Saloniemi, Aira & Holma, Aino 2008. Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta 2008. Tampereen yliopisto: Taju.

Suoranta, Juha 2003. Kasvatus mediakulttuurissa: mitä kasvattajien tulee tietää. Tampere: Vastapaino.

Suoranta, Juha & Lehtimäki, Hanna & Hakulinen, Samppa 2001. Lapset tietoyhteiskunnan toimijoina. Tampere: Tampereen yliopisto.

Valkonen, Satu & Pennonen, Marjo & Lahikainen, Anja Riitta 2005. Televisio pienten lasten arjessa. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen (toim.). Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Helsinki: Gaudeamus, 54–91.

Valtonen, Sanna 1999. Hyvä, paha media. Diskurssianalyysi kriittisen mediatutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Kantola, Anu & Moring, Inka & Väliverronen, Esa (toim.). Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Tampere: Tammer-Paino, 93–121.

Vandenbroeck, Michel & Bouverne-De Bie, Maria 2010. Lasten toimijuus ja kasvatuksen normit: Neuvoteltu yhtälö. Teoksessa Kallio, Kirsi Pauliina & Ritala-Koskinen, Aino & Rutanen, Niina (toim.). Missä lapsuutta tehdään? Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 105. Helsinki: Yliopistopaino, 17–32.

Varis, Tapio 2002. Viestintäkasvatuksen haasteet ajan kuvana. Johdatusta mediakompetenssin merkitykseen. Teoksessa Ullamaija Kivikuru & Risto Kunelius (toim.). Viestinnän jäljillä. Näkökulmia uuden ajan ilmiöön. Helsinki: WSOY, 375–392.

Väliverronen, Esa (toim.) 2009. Journalismi murroksessa. Helsinki: Gaudeamus.

Vänskä, Annemari 2012. Muodikas lapsuus. Lapset mainoskuvissa. Tampere: Gaudeamus.

Painamattomat lähteet

Mascheroni, Giovanna & Jorge, Ana & Farrugia, Lorleen 2014. Media representations and children's discourses on online risks: findings from qualitative research in nine European countries. *Journal of Psychosocial Research on Cyberspace* 8(2). <http://www.cyberpsychology.eu/view.php?cisloclanku=2014072101> [Viitattu 6.4.2015]

Ponte, Cristina & Bauwens, Joke & Mascheroni, Giovanna. 2009. News and children's communication rights: A comparative analysis of 13 European quality newspapers. Teoksessa Livingstone, Sonia & Haddon, Leslie (toim.). Kids online. http://isaleh.uct.ac.za/News_and_children%27s_communicative_rights-301209_-_FINAL_VERSION.pdf [viitattu 23.5.2014]

Ponte, Cristina 2007. Mapping the news on children in the mainstream press. *European societies* 9:5, 735–754. <http://dx.doi.org/10.1080/14616690701412855> [viitattu 23.5.2014]

Yoon, Kyongwon 2006. The making of neo-Confucian cyberkids: representations of young mobile phone users in South Korea. *New Media & Society* 8: 753. <http://nms.sagepub.com/content/8/5/753> [viitattu 26.5.2014.]

Suoninen, Annikka 2014. Lasten mediabarometri 2013. 0–8 –vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/lastenmediabarometri2013.pdf> [Viitattu 6.4.2015]

Suoninen, Annikka 2013. Lasten mediabarometri 2013. 10–12-vuotiaiden tyttöjen ja poikien mediankäyttö. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/lastenmediabarometri2012.pdf> [Viitattu 6.4.2015.]

Nettisivut

Lapinkansa.fi. http://www.lapinkansa.fi/asiakaspalvelu/yritystiedot_etusivu. [Viitattu 17.4.2015]

Lasten oikeuksien sopimus http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko_vii-tattu 20.5.2014

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110540#Pidm1994976> [viitattu 21.5.14]

LIITTEET

Aineiston lähteenä on käytetty seuraavia juttuja ja juttukokonaisuuksia Lapin Kansasta vuosilta 2012–2014:

2014

6/9 Mihku opiskelee äidinkieltä etänä Tampereelta. Kuvitus. Paikallisuutiset.

10/8 Käytöstavat perusopetuksen kivijalaksi. Gallup: Asiallista arkea. Kuvitus. Paikallisuutiset/Nuoret.

8/8 Puhelimen vaarat saa kuriin pelisäännöillä. Kuvitus. Kotimaa.

22/4 ”Se pitää olla mulla koko ajan kädessä”. Kuvitus. Kainalo: Elisan toimitusjohtaja: Ei pidä dramatisoida. Kotimaa.

4/4 Tablettihan voi pudota pottaan. Kolumni/Paikallisuutiset.

3/4 Vanhemmat eivät ehdi ja nuoret eivät tahdo. Kuvitus. Kotimaa/Kulttuuri.

30/3 Varas vaanii etenkin lapsen identiteettiä. Kuvitus. Ulkomaat.

2/3 Kymmeneltä nettikielto. Kolumni/Viikonvaihte.

30/1 Samaan aikaan teinimaailmassa. Kolumni/Paikallisuutiset.

12/1 Lapsi tarvitsee neuvoja älypuhelimien käyttöön. Kuvitus. Kainalo: Turvaselaaminen estää väärille sivuille eksymistä. Kotimaa.

2013

5/12 Opiskelu vaatii aina myös työtä. Pääkirjoitus/Paikallisuutiset.

4/12 Maailma muuttuu, koulu ei. Kuvitus. Kotimaa.

25/9 Rovaniemeläistä epäillään lukuisista hyväksikäytöistä. Paikallisuutiset.

24/8 Nuorten lukeminen mennyt silmäileväksi. Kotimaa.

11/7 Lapsi tarvitsee älypuhelinrajoja. Pääkirjoitus/Paikallisuutiset.

5/6 Älykännykästä tuli poikien pornokanava. Kotimaa.

24/5 Pellon kännykkäkielto on laiton ja loppuu tänään. Kuvitus. Kainalo. Sanottua: Netissä keskustellaan Pellon koulujen kännykkäkiellosta. Paikallisuutiset.

23/5 Pello kieltää kännykät kouluissa. Kuvitus. Kainalo Koulupoliisi yllättyi Pellon kiusaamisista. Uutiset.

23/5 Viihdemedian suurkuluttajien koulumenestys vaarassa. Kotimaa.

30/4 Suomen kieli kaipaa elvytystä Norjassa. Kuvitus. Paikallisuutiset.

23/4 Koulu-uhkaus johti pidätykseen hollannissa. Ulkomaat.

16/4 Piratismi taittuu tiedolla. Kuvitus. Paikallisuutiset.

31/3 Facebook on perheille turha. Kuvitus. Kotimaa/Kulttuuri.

31/3 Oikeus olla tyttö. Kuvitus. Kotimaa/Sunnuntai.

5/2 Kiusaaminen saa jatkua pitkään. Kuvitus. Kotimaa/Paikallisuutiset.

2012

15/10 Asiantuntija: Lapselle syytä opettaa Facebookin säännöt. Kuvitus. Kotimaa.

31/7 Nettiahdistelu näkyy tilastoissa. Kotimaa.

14/7 Oikeusministeriö parsii pakkokeinolakia. Kotimaa.

1/7 Kesäloma ei eristä nettikavereita. Kainalo: 13 vuoden ikäraja paukkuu. Kuvitus. Sunnuntai/Kotimaa.

11/5 Viina, pelit ja nettiporno koukuttavat nuoria. Kuvitus. Kotimaa/Paikallisuutiset.

16/3 Viidesluokkalaiset käyttävät mediaa jo teinien tavoin. Kuvitus. Kotimaa.

10/3 Poliisi kaipaa valeprofiileja ja vastuuta vanhemmilta. Kotimaa.

9/3 Hyväksikäyttäjillä oli kymmeniä uhreja. Kuvitus. Kotimaa.

19/2 Nettiporno on jo alakoululaisten arkea. Kotimaa.